

CRÒNIQUES CIENTÍFIQUES

JORNADA COMMEMORATIVA SOBRE EL CARDENAL VIVES I L'ESGLÉSIA DEL SEU TEMPS (Sant Andreu de Llavaneres, 17 de febrer de 2008)

JOAN FERRER I COSTA

El diumenge 17 de febrer de 2008, coincidint amb l'aniversari del baptisme del caputxí Josep de Calassanç de Llavaneres, el famós cardenal Vives i Tutó, l'església parroquial de Sant Andreu de Llavaneres acollí un acte cultural de forta significació eclesial. Un concert d'orgue, una exposició fotogràfica, una projecció de transparències, i una brillant conferència sobre la vida i irradiació mundial del cardenal Vives marcà la fesomia d'aquest acte.

Després d'escoltar unes peces a l'orgue interpretades per Marc Martínez Reix, donà la benvinguda el rector de la parròquia, el reverend Segimon Garcia Ramiro, qui saludà els nombrosos assistents, particularment l'alcalde de la població, Bernat Graupera, i el regidor de cultura, Josep Molins. Seguidament, el calvellenc Joan Ferrer i Costa, professor a la Universitat de Girona, pronuncià una conferència sobre el cardenal Vives i Tutó i, alhora, presentà la monografia publicada no fa gaire sobre el pare Calassanç de Llavaneres, titulada *El cardenal Vives i l'Església del seu temps*, obra de l'arxiver dels caputxins fra Valentí Serra de Manresa, bellament il·lustrada amb expressives fotografies de Joan Devesa i Freginals, director del Museu-Arxiu Vives i Tutó, de Llavaneres. Uns mots finals del pare Jacint Duran, ministre provincial dels caputxins, coronaren aquest acte cultural.

La jornada commemorativa es coronà amb una exposició de fotografies històriques sobre la població nadiua del cardenal Vives al final de la centúria dinovena que preparà el llavanerenc Joan Devesa.

Oferim, a continuació, una síntesi de la conferència pronunciada pel doctor Joan Ferrer i Costa

Analecta Sacra Tarraconensia

* * *

El framenor caputxí Valentí Serra de Manresa acaba de publicar el llibre que fa més de bon veure de la seva extensíssima obra de recerca històrica: *El cardenal Vives i l'Església del seu temps*, il·lustrat amb fotografies de Joan Devesa i Freginals (Sant Andreu de Llavaneres: Museu Arxiu Vives i Tutó 2007, 145 pàgines). És un llibre noble: enquadernat amb tela i il·lustrat amb un esplèndid reportatge fotogràfic en color que recull les millors fotografies històriques que s'han conservat de fra Josep de Calassanç de Llavaneres, més conegut com el cardenal Vives i Tutó (Sant Andreu de Llavaneres, 1854-Monte Porzio Catone, 1913). Un seguit de persones de Llavaneres, subscriptors de l'obra, han volgut fer honor a la llegenda de la placa que hi a la façana de la casa on nasqué –«Son nom immortal serà l'honra del seu poble»– i han editat aquest estudi de fra Valentí Serra que presenta una semblança de la vida i de la influència del cardenal Vives en l'Església del seu temps (pontificats de Lleó XIII i de Pius X, en l'època confusa de la lluita contra el modernisme teològic).

La vida de Josep Vives, fill d'un fuster pobre de Llavaneres, és realment singular i agitada. Neix a Llavaneres; quan té sis anys, la família s'instal·la a Mataró i en Josep entrarà a estudiar als escolapis, amb la condició de fàmul o criat que aleshores tenien els més pobres. Demanarà d'entrar a l'Escola Pia i no el voldran perquè els va semblar que no tenia gaire talent i que no era de massa bon veure (li mancava part d'un dit d'una mà i sembla que era propens a patir crisis nervioses). Aleshores arribà a Mataró el pare Segimon Castanyer, caputxí procedent de Guatemala, qui proposà al jove Vives d'entrar al noviciat dels frares catalans exclaustrats situat a la ciutat de La Antigua, a Amèrica Central. En un viatge interminable (del 12 d'abril a l'11 de juliol de 1869), el noi de Llavaneres arribà a La Antigua, on rebé l'hàbit de sant Francesc. Al cap de tres anys, el govern de Guatemala expulsà els religiosos a punta de fusell. Fra Calassanç anà a parar als Estats Units. D'allí a Tolosa del Llenguadoc. Després passà al convent de Fontenay-le-Compte, a estudiar Sagrada Escriptura i Teologia. Una crisi nerviosa el deixà fora de combat durant un temps. L'any 1875, el president de l'Equador convida els caputxins perquè s'instal·lin al seu país. Fra Calassanç se n'hi va. Quan hi arriba, els maçons assassinen el president García Moreno, de

manera que els frares es van quedar a l'escapça de fundar un convent en aquest país d'Amèrica. De nou, i amb noves crisis nervioses, torna a França. A Perpinyà, l'any 1877, fou ordenat de prevere i passà a dirigir l'Escola Seràfica. El govern francès de Jules Ferry suprimeix els ordes religiosos (1880). Expulsat un altre cop. Va a parar a Igualada (1881) amb tota l'escola de vailets. Allí fra Calassanç començà a edificar el convent dels caputxins i començà a escriure els seus primers llibres: compendis de teologia moral, ascètica, dogmàtica, dret canònic i hermenèutica sagrada.

Tres anys després, l'envien a la cúria general dels caputxins a Roma. Allí vetllarà perquè s'erigeixi la província monàstica caputxina d'Espanya i començarà una llarga etapa de treball al servei de l'Església. A Roma va ser considerat un «*viris doctrina et eruditione præstantibus*», de manera que el van fer consultor d'un esplet esponerós de congregacions. Hom té la sensació que el pare Llavaneres es passava el dia anant de congregació en congregació, on li encomanaven tota mena de dictàmens i treballs. La seva personalitat humana i intel·lectual es fa difícil d'entendre, però tot deixa veure que era realment una persona molt ben considerada: el tenien per un home culte, piadós i treballador sense mesura. La seva feina d'organitzador del Primer Concili Plenari Llatinoamericà el va catapultar a la condició de cardenal de la Santa Romana Església (1899).

Fra Llavaneres era, però, més framenor que no pas cardenal. Josep M. de Sagarra explica en les seves extraordinàries *Memòries* que anà a visitar el cardenal Vives a casa seva, al palau Altemps, amb el seu pare, l'erudit Ferran de Sagarra. L'escriptor s'adonà que a l'entrada del palau hi havia el capel cardenalici de Vives, i que estava descosit i sargit a mà. A propòsit de la vida romana del cardenal Vives, algunes de les fotografies que reproduïx el llibre de fra Valentí Serra són per a sucari-hi melindros amb xocolata desfeta: la «família cardenalícia» de Vives sembla sortida d'una novel·la de ficció. Vegem-ho amb detall: «*Ésta se compone de un gentil hombre o guardia noble, que pertenece a la aristocracia romana, maestro de ceremonias, el servo y el capellán caudatario para la capa magna de diez metros y medio*» (1899). El noble romà –que fa cara de gentilhome bastant tronat– porta malles arrapades en lloc de pantalons i duu a la mà un barret a l'estil de Napoleó i un espasí. El pobre fra Llavaneres, que havia estat expulsat de tot arreu i que personalment era més pelat que una rata, envoltat de tot aquest personal tan estrambòtic tinc la impressió que es devia sentir bastant perplex. En la foto, el cardenal està assegut i darrere seu hi ha fra Quimet de Llavaneres, el seu germà, que era un garneu i que ho maneflejava tot. Cambó, en les seves memòries, hi escriví a propòsit de fra Quimet: «El Pare Joaquim [M. de Llavaneres], un caputxí intel·ligent,

entremaliat, despert, que emparant-se en l'immens prestigi que tenia el seu germà, actuava a Roma amb una audàcia i una imprudència extraordinàries.»

Fra Calassanç va ser cardenal a 45 anys: un veritable prodigi de joventut. Tot fa pensar que la seva promoció a les porpres va ser *laboris causa*: era un català que no parava mai de treballar. Tinc la impressió que morí tan jove –encara no havia fet 60 anys– perquè l'excés de feina li va malmetre absolutament la salut.

Vives va ser un home del seu temps: tenia una visió sobrenatural de l'Església i sembla que mai no va entendre –com no ho van entendre mai els papes als quals va servir amb profunda fidelitat– que la història de la salvació s'esdevenia *en* la història i no contra la història. Això el va portar a lluitar aferrissadament contra el modernisme, que era una mena de fantasma difús que semblava que volia reduir el misteri sobrenatural a una simple conseqüència de la raó i la il·lustració humanes. El cardenal era també un home que es partia els pinyons amb un personatge tan pintoresc com Sardà i Salvany, que va escriure un *best seller* de l'època amb un títol que avui faria caure d'esquena: *El liberalismo es pecado*, i que Vives en deia: «opus laudatur». Vives era un fill del seu temps i sols així pot ser comprès i valorat.

Vives i Tutó era un frare català que estimava la seva gent i l'Església del seu país. El llibre de fra Valentí Serra passa revista als bons serveis que va poder fer a l'Església de Catalunya: va evitar que fossin suprimides les diòcesis catalanes que no eren cap de província, tal com pretenia el govern de Madrid; va impedir que Torras i Bages fos traslladat de Vic a Burgos; va lluitar perquè no s'imposés el decret del comte de Romanones que obligava les escoles catalanes a ensenyar el catecisme en castellà. ¡I encara va tenir temps per ser protector de 68 instituts religiosos!

Fra Valentí Serra estableix la bibliografia completa de Vives: 140 obres –que esperen que algun erudit les valori en el context dels estudis teològics del seu temps– que donen mostra de l'immens treball intel·lectual fet pel framenor de Llavaneres al servei de l'Església del seu temps.

Tot bon llibre de frares ha tenir alguna intriga i aquest, és clar, també: «*Tengo conocimiento del documento secreto y creo indispensable habre detenidamente con V.E. sobre el asunto. Estoy a su disposición el día y a la hora que más le convenga.*» (Carta «reservada» de Merry del Val a Vives i Tutó datada a Roma el 12 d'octubre de 1912). Saber aquest «secret», però, demana un altre llibre, que el sempre admirat i infatigable fra Valentí Serra de Manresa potser algun dia escriurà. Mentrestant, tenim aquest llibre magnífic que ens apropa a la vida d'un frare ben singular: el pare Llavaneres, àlies el cardenal Vives i Tutó.

LO NOU TESTAMENT, DE JOSEP MELCIOR PRAT
CRÒNICA DE LA SESSIÓ ACADÈMICA CELEBRADA A L'AULA
MAGNA DE LA FACULTAT DE TEOLOGIA DE CATALUNYA
(Barcelona, 10 de març de 2008)

JOAN FERRER I COSTA

El dilluns 10 de març, es va fer la presentació solemne de *Lo Nou Testament*, traducció de Josep Melcior Prat («*Corpus Biblicum Catalanicum*», vol. 38) a l'Aula Magna de la Facultat de Teologia de Catalunya. L'acte va ser presidit pel doctor Armand Puig, degà de la Facultat de Teologia i codirector de la col·lecció i hi van intervenir Joan Magí, president de l'Associació Bíblica de Catalunya; Josep Massot, director de Publicacions de l'Abadia de Montserrat; Manuel Jorba, catedràtic emèrit de la Universitat Autònoma de Barcelona, i Pere Casanellas, codirector del «*Corpus Biblicum Catalanicum*».

Armand Puig, amfitrió de la celebració, va saludar cordialment les persones que hi vam assistir i va celebrar que aquest volum tan esperat hagués arribat ja a bon port.

Joan Magí, en nom de l'Associació Bíblica de Catalunya, entitat promotora d'aquest grandíssim projecte cultural –que compta amb l'alt patrocini de la Generalitat de Catalunya i de la Conferència Episcopal Tarraconense– va remarcar que l'ABCAT està al servei de la Paraula de Déu i de la cultura catalana. La *Bíblia catalana: traducció interconfessional* i el «*Corpus Biblicum Catalanicum*» en són una prova ben evident.

José Massot, monjo de Montserrat, editor doctíssim, historiador de la cultura i escriptor –una de les persones més erudites del nostre país– va

definir en poques i molt encertades paraules la importància que *Lo Nou Testament* ha tingut en la història cultural de Catalunya.

El professor Manuel Jorba, un dels millors coneixedors de la literatura catalana del segle XIX, va pronunciar una conferència interessantíssima sobre el món cultural que va veure néixer aquesta gran traducció bíblica del segle XIX, en el moment en què comença un moviment de recuperació de la llengua catalana per a la literatura culta.

Pere Casanellas va presentar en la seva conferència les gran característiques i aportacions d'aquest volum 38 del CBCat.

Aquest llibre feia molt de temps que era esperat per les persones que seguim les palpitations de la Bíblia i de la filologia catalana. En l'elaboració d'aquest volum impressionant, hi han intervingut moltes persones: la transcripció ha anat a càrrec d'Antoni Coll, doctorand en filologia catalana a la Universitat de Girona; Pere Casanellas, filòleg competentíssim, d'una saviesa aclaparadora, ha establert les notes del text; els estudis introductoris han estat fets per Pau Alegre, Carme Capó, Antoni Coll i Pere Casanellas; el glossari –que és una de les aportacions més importants d'aquest volum a la filologia catalana– ha estat establert per Coll i Casanellas i ha estat revisat pel catedràtic de la Universitat de Girona, Dr. Albert Rossich.

Els estudis previs a l'edició del text ocupen 190 pàgines i l'edició i notes omplen 433 pàgines. L'edició –no cal ni dir-ho, atès que ha tingut com a curador Pere Casanellas– és pulcríssima.

Feia molt de temps que desitjàvem que aquest volum arribés a bon port, perquè ja intuïem que oferia molt de material de gran interès i pràcticament desconegut sobre la història de les traduccions bíbliques a Catalunya en el segle XIX i que ens permetria conèixer moltes coses sobre l'estat de la llengua catalana a l'alba de la Renaixença literària, moment en què es publica el llibre objecte d'aquesta edició. I, en efecte, ha estat així: *Lo Nou Testament* traduït per Prat i publicat a Londres l'any 1832 presenta l'estat de la llengua en un moment històric molt concret, quan la llengua catalana feia segles que havia deixat de ser objecte del conreu literari i es considerava morta per a «la república de la lletres». Josep Melcior Prat (1781-1855) ha estat un personatge ben singular en la història de la Bíblia a Catalunya: va ser durant un temps governador civil de Barcelona i, quan es va haver d'exiliar a Londres per raó de la persecució política a què es van veure sotmesos els liberals, va realitzar la traducció del Nou Testament al català per encàrrec de la Societat Bíblica Britànica i Estrangera. Prat desconeixia la llengua grega original del Nou Testament, de manera que va traduir a partir de la versió llatina de la Vulgata i de diverses versions importants en llengües europees (Reina-Valera [1602] en castellà, King

James Version [1611] en anglès, Le Maistre de Sacy [1696] en francès, Martini [1792] en italià, Scío de San Miguel [1793] i Torres Amat [1823] en castellà). L'aparat crític d'aquesta edició permet seguir verset per verset el text que el traductor va seguir en la formulació de la seva versió catalana. Un treball d'aquesta magnitud crec que no existeix sobre cap altra versió de la Bíblia del món, de manera que els lectors d'aquesta edició poden seguir a partir de l'aparat crític la gènesi d'aquesta important traducció catalana del Nou Testament. La traducció de Prat –que sempre va ser publicada com a anònima: recordem que es tractava d'una versió «protestant» en un món que oficialment era «catòlic»– va tenir un èxit notable. Se'n van fer quatre edicions: Londres, 1832 i 1835; Barcelona, 1836 i Madrid, 1888. És interessant notar que l'agent de la Societat Bíblica a Espanya va enviar un informe a Londres l'any 1871 en què deia: «el Govern intenta suprimir l'ús del català, i és prohibit a les escoles municipals [...] Essent els catalans una raça conquerida, sembla que hi ha la política de fer-los oblidar la llengua de llurs pares».

Des del punt de vista filològic considero que els criteris d'edició aplicats en aquesta edició –descrits en les pàgines CIII-CCVI– de l'edició són realment modèlics i tinc la impressió que marcaran un paradigma per a l'edició dels textos catalans anteriors a la normalització fabriana.

Cal parar especial atenció al riquíssim «Glossari» –pàgines CXXV-CLXXXIV– que Casanellas i Coll han compilat per a aquesta edició: és una nova aportació modèlica a la filologia catalana. Els autors recullen tots els mots que la reforma fabriana va expurgar de la llengua normativa catalana i que són utilitzats per Prat en la seva traducció del Nou Testament i els documenten –en el cas que estiguin documentats– en els grans diccionaris catalans dels segles XVII-XIX: Torra (1647), Lacavalleria (1696) i Esteve-Bellvitges-Juglà (1803-1805), i en els grans diccionaris històrics de la llengua catalana d'Alcover-Moll i de Coromines. Les conclusions són molt interessants.

Consultant aquest Glossari, però, el lector veurà que molts mots que el parlant actual pot sentir com a castellanismes, molt probablement no ho són. El Glossari inclou, doncs, una bona colla de mots que tenen formes semblants a les del castellà, però que no són d'origen castellà, sinó, en general, llatinismes. El grup més nombrós és constituït per mots acabats en *-o*: *àrido, bàrbaro, culto, moribundo, sexo, superbo, trono*, etc. Hi ha altres llatinismes, com *dolència, plebe, profetisa, de repente*. D'altres mots de forma coincident amb la castellana tenen altres procedències, com *fosso* (italianisme); *iglésia, al rodador, siti, sutil* (mots procedents del llatí per via popular).

Finalment, és interessant de tenir en compte que en alguns casos Prat

fa servir mots antics (de l'època medieval) que actualment han caigut en desús, alguns del quals els diccionaris de la seva època ja assenyalaven com a antiquats, per exemple: *assaborar*, *catiu*, *comunicar* 'compartir, tenir tractes amb', *conversació* 'manera de comportar-se', *cos* 'forat de l'agulla', *criar* 'crear', *escondir*, *de grat* 'gratuitament', *humor* 'humitat, saó', *millar* 'miler', *preceir*, *prest*, *proceir*, *quiscun*, *real* 'reial', *siti*, *tras* (p. CXXVI).

Els comentaris que els autors ofereixen a cada entrada del seu «Glossari» són simplement extraordinaris i mereixen tots els honors de la ciència filològica catalana.

Ens trobem davant d'un llibre superb: compendi de rigorosa investigació històrica, filològica i lingüística, i d'un excel·lent criteri i gust editorial, que mereix un altíssim reconeixement intel·lectual per la gran aportació que ha fet a la cultura catalana.

CRÒNICA DE LA PRESENTACIÓ DEL VOLUM LXXX
DE LA REVISTA «ANALECTA SACRA TARACONENSIA»
I DE DOS LLIBRES DEL DOCTOR RAMON CORTS I BLAY
I FRA VALENTÍ SERRA DE MANRESA
(16 d'abril de 2008)

Més de dues-centes cinquanta persones, entre les quals es podien comptar autoritats del món eclesiàstic, cultural i polític, i també un bon nombre de religiosos de diversos ordes i congregacions, es reuniren a la seu Fundació Balmesiana de Barcelona per assistir a la presentació del volum LXXX de la revista *Analecta Sacra Tarraconensia* i de dos llibres del doctor Ramon Corts i de fra Valentí Serra de Manresa. El saló d'actes de la institució Balmesiana fou l'àmbit acollidor i solemne alhora per a tan singular acte que comptà amb la presidència del senyor cardenal arquebisbe de Barcelona i de l'arquebisbe primat de la Tarraconense. Hi eren presents també en la taula presidencial el bisbe auxiliar, Joan Carrera, el pare Pere Suñer, S.I., director de la fundació Balmesiana, el doctor Armand Puig, degà de la Facultat de Teologia de Catalunya i els autors dels dos llibres esmentats.

Després de la presentació de l'acte, amb unes paraules de benvinguda per part del doctor Enrique Martínez, secretari de la Fundació Balmesiana, prengué la paraula el senyor cardenal arquebisbe de Barcelona, el qual donà inici al que qualificà d'«esdeveniment d'alt i profund nivell intel·lectual».

El doctor Ramon Corts, tot seguit, féu la presentació de l'octogèsim volum d'aquesta revista no sense agrair abans la presència dels prelats i del director de la Fundació Empresarial de Catalunya, senyor Salvador Casanovas. En el seu parlament el doctor Corts féu un esbós de la història

de la Fundació Balmesiana i de la Biblioteca Balmes, d'on neix la revista que es presentà. Va continuar el doctor Corts les seves paraules fent una descripció del contingut del número vuitanta de l'*Analecta* glossant-hi els diversos articles. Acabà la seva intervenció amb un agraiement personal, i en nom també de fra Valentí, als seus preceptors, que els havien conduït i animat a endinsar-se pels camins de la investigació històrica i, com a una mena de confessió personal, recordà unes paraules del Sant Pare Joan Pau II: «Servim l'Església des de la pastoral de la cultura».

Acte seguit s'adreçà als assistents l'arquebisbe primat de la Tarraconense, monsenyor Jaume Pujol, el qual valorà molt positivament aquesta revista com un instrument de difusió cultural. Renovà també el suport dels bisbes catalans envers *Analecta Sacra Tarraconensia* per la seva important obra investigadora i llançant una valuosa consigna: «Ens cal aquesta revista per afaïçonar la nostra identitat cristiana». Acabà les seves paraules recordant que l'*Analecta* fou el primer òrgan d'expressió de la Facultat de Teologia de Catalunya, en complir-se ara el seu quarantè aniversari i felicitant el treball del doctor Ramon Corts i fra Valentí.

Tot seguit, al bisbe Joan Carrera, auxiliar de Barcelona, li va correspondre presentar les dues obres que el doctor Corts i fra Valentí han aportat per a l'enriquiment de les nostres biblioteques. Les seves paraules inicials foren una espurna d'alegria i germanor al bell mig d'un acte que hom suposa tan protocol·lari: «Considero aquesta trobada una veritable festa, en dies pasquals i properes les celebracions de Sant Jordi i la Verge de Montserrat». Va compartir amb els presents el dubte que potser foren massa pocs els qui coneixerien l'obra dels nostres no tan llunyans avantpassats, com, per exemple, el doctor Cardó. Es congratulava doncs pels dos autors que, tot i desenvolupar una tasca pastoral intensa, ens oferien el fruit de les seves investigacions.

En comentar l'obra del doctor Corts li semblà oportú reblar alguns elements de la seva investigació, com els que es refereixen a l'integrisme i l'anticlericalisme, així com algunes interessants dades sobre el monestir de Montserrat, concretament el mil·lenari i la coronació de la Mare de Déu. També altres afers com la provisió de bisbes i canongies. Repassant el llibre «amb ulls de simple curiós», li mereixia l'atenció la presència de Verdagner i la seva poesia entre els papers de la Santa Seu, i també l'augment de la devoció a la Mare de Déu, que aprofità el bisbe Urquinaona per demanar en 1880 el seu patronatge sobre el Principat de Catalunya. Amb una anàlisi més profunda, el bisbe Joan manifestà que aquesta sòlida obra reflectia aspectes importants de la nostra història amb dades concretes que ens ajudaven a entendre, per exemple, d'on deriven les reticències en nomenar bisbes catalans, la manera de ser de les nostres terres o el

vigor i la maduresa de les nostres institucions. En definitiva, un «treball d'infraestructura» del qual molts se n'aprofitaran a l'hora de fer treballs brillants. Tancà la presentació d'aquest llibre ofrenant el seu autor amb les virtuts del talent, la generositat i la perspicàcia.

Immediatament passà a presentar la segona novetat bibliogràfica que ens convocava: l'esplèndida biografia del cardenal Vives i Tutó, de la qual destacava, d'entrada, el ric material fotogràfic. Destacà la col·laboració del purpurat català en l'encíclica *Pascendi*, de Pius X, i la seva comunió de pensament contra el modernisme. El seu treball fou discret però fecund i influent a la societat catalana i, malgrat la seva mentalitat conservadora, se li reconeixen alguns tocs d'obertura gràcies al moviment de la Renaixença catalana. Clogué les seves paraules sobre aquesta obra qualificant-la de «treball polifacètic, més eficaç que espectacular» i regraciant el seu autor per oferir-nos aquesta nova eina per treballar a la nostra història.

Per acabar la seva intervenció, el bisbe auxiliar agraió que no manquessin aquestes fructíferes col·laboracions entre eclesiàstics catalans per tal d'assegurar l'avanç de l'evangelització a casa nostra.

Per finalitzar l'acte, tornà a prendre la paraula el cardenal Martínez Sistach dient que aquest era un acte que ens enriqueix a tots. Agraió la feina i el suport de totes les institucions i persones que fan possibles les publicacions eclesiàstiques i, concretament, ressaltà el treball constant, seriós i objectiu del doctor Ramon Corts i la feina constant, sòlida i profunda de fra Valentí. Compartí també el goig de poder recopilar una història que enriqueix les nostres arrels, la història de l'Església, tot i no ser suficientment coneguda. Tot mostrant-se partidari de conèixer i valorar aquests continguts com a necessaris per a la nostra autoestima i per poder presentar-nos al món tal i com som, sense complexos i amb objectivitat, va fer un esment a la immigració per recordar que som fruits de diverses llavors i que cal, per tant, acollir tothom oferint-los la nostra riquesa i enriquint la nostra identitat amb el què altres ens aporten.

Fra FRANCESC XAVIER CATALÀ, O.P.

RESSENYA HISTÒRICA DE LA FUNDACIÓ BALMESIANA I
D'«ANALECTA SACRA TARRACONENSIA» PRONUNCIADA
EN LA PRESENTACIÓ DEL VOLUM LXXX D'AQUESTA REVISTA

RAMON CORTS I BLAY

LES INSTITUCIONS

Abans que existís *Analecta Sacra Tarraconensia*, hi havia el Foment de Pietat Catalana i junt amb ell la Biblioteca Balmes.

El Foment de Pietat Catalana

El Foment de Pietat Catalana fou iniciat com una associació privada eclesiàstica l'any de la Setmana Tràgica, en 1909. Després, aquella associació fou erigida canònicament en 1916.

El seu fundador era mossèn Eudald Serra i Buixó, clergue barceloní, oriünd de Vilassar de Dalt, que hi esmerçà el seu gran patrimoni personal. Al seu costat hi havia el jesuïta, pare Ignasi Casanovas i Camprubí, el qual vivia aleshores a la residència del Col·legi del Sagrat Cor, del carrer Llúria.

El gran mentor espiritual del Foment fou el bisbe de Vic, el doctor Josep Torras i Bages, gran amic dels reverends Serra i Casanovas. El senyor bisbe els oferí la col·laboració de tres sacerdots vigatans: l'escriptorista Pere Ginebra i Espona, i dos literats, Joan Puntí i Collell, i Josep Arderiu i Tió.

En 1927, a aquell nucli d'estudiosos i investigadors se'ls uní el doctor Josep Vives i Gatell, historiador, i d'altres eclesiàstics. Vivien en un apartament d'aquest edifici, com si es tractés d'una mena de *Casa degli Scrittori* dels jesuïtes, un símil com la de la Via dei Penitenzieri, de Roma.

El Foment perseguia la difusió de la devoció popular expressada en català. Tanmateix, durant la dictadura de Primo de Rivera, en 1929, mossèn Serra hagué d'accedir que fos suprimit l'epítet «catalana» del nom del Foment de Pietat i que de llavors endavant aquesta institució publicqués les seves obres en castellà.

No podem pas dir que aquesta disposició obeís tan sols a la pressió del govern polític d'aleshores. Hi intervingué també el nunci Tedeschini amb els informes que envià a la Santa Seu després de la seva tristament famosa visita apostòlica a Catalunya. La visita de monsenyor Tedeschini influí decisivament sobre la Cúria romana, quan emprengué diverses mesures,

segurament desencertades, respecte a la cultura d'ací, entre elles la de fer esborrar l'epítet a què m'acabo de referir.

Tampoc es pot afirmar que els informes de monsenyor Tedeschini obeïssin a un moviment que hagués sortit exclusivament de la seva persona i de la seva escassa sensibilitat per la llengua i cultura catalanes. De fet, fou d'aquí mateix des d'on arribaren al nunci moltes delacions i informacions no sempre objectives de prelats, eclesiàstics, militars i seglars. En fi, un episodi massa trist per entretenir-nos-hi més del necessari per a rememorar-lo.

El Foment de Pietat Catalana tingué un catàleg d'obres pròpies de més de mil títols en català i, després de 1929, el mateix nombre en castellà. Arribà a difondre centenars de milers d'unitats bibliogràfiques de pietat i d'espiritualitat, i publicava, a més de l'*Analecta Sacra Tarraconensia*, quatre revistes més d'aparició mensual en llengua catalana.

Entre els títols del Foment de Pietat Catalana, ¿qui no coneix el *Missal Romà «per a ús dels fidels»?* ¿o la *Guia del cristià?*, de 1923, amb més d'un milió d'exemplars, ¿o el *Devocionari parroquial* amb tres-cents mil?

La «il·lustrada pietat» –manllevant les paraules de l'«il·lustrat» Ludovico Muratori– ¿hauria estat possible a les nostres parròquies sense el Foment? I encara, tots aquells llibres, uns devocionals, d'altres litúrgics, ¿no ajudaren a preparar els congressos litúrgics que se celebraren a Catalunya?

La Biblioteca Balmes

Junt amb el Foment de Pietat Catalana, existia també la seva biblioteca.

La Biblioteca pública eclesiàstica Balmes funcionava de fet des de 1923. Abans que tingués entitat pròpia i aquell nom, mossèn Eudald Serra i Buixó ja havia anat aplegant un fons de devocionaris i llibres d'espiritualitat, que anaven del segle xvii al xix, publicats en català.

Això ho féu des que el mateix mossèn Serra concebé el projecte del Foment de Pietat Catalana, erigit canònicament, com ja ho he assenyalat, en 1916.

En aquell any, el fons de mossèn Eudald Serra fou enriquït amb d'altres llibres i passà a constituir la *biblioteca del Foment*.

En 1923, en traslladar-se el Foment de Pietat Catalana a aquesta seu del carrer Duran i Bas, número 9, fou assignat a la seva biblioteca el nom de Biblioteca Balmes.

Aleshores, la biblioteca ja posseïa un bon nombre de grans col·leccions d'obres d'investigació i un centenar de revistes.

El veritable creador de la Biblioteca Balmes fou el pare Ignasi Casanovas. Els sacerdots investigadors del Foment de Pietat Catalana la necessitaven per a llurs recerques. El pare Casanovas la convertí en un centre d'alta investigació religiosa i projectà com a revista seva l'*Analecta Sacra Tarraconensia*, a la qual tot seguit em referiré.

El pare Miquel Batllori, deixeble del pare Casanovas, però a la faisó de Batllori, que deia que els «mestratges no poden ser incondicionals», explica en les seves memòries l'admiració que sentia pel Foment de Pietat Catalana i per la seva biblioteca. De fet, el jove jesuïta publicà en la Sèrie Històrica de la Biblioteca Balmes la seva tesi sobre el també jesuïta, Francesc Gustà. I Batllori redactà justament per a l'*Enciclopedia Cattolica*, de la Ciutat del Vaticà, la veu *Biblioteca Balmes*.

La idea del pare Casanovas i de mossèn Serra era de convertir la Biblioteca en un centre d'alts estudis, particularment especialitzats en el d'història de l'Església, similar a l'existent a París, i al qual tinguessin accés també els seglars, els quals tenien privat aleshores l'estudi de les ciències eclesiàstiques. De fet, el pare Casanovas pensà fins i tot de crear a redós del Foment de Pietat Catalana una Facultat de Filosofia i un Institut d'Història Eclesiàstica.

Estàvem en 1923. Poc temps després, en 1927, fou nomenat bibliotecari el doctor Josep Vives i Gatell. A la seva mort, en 1978, el succeí el jesuïta Francesc de Paula Solà i Carrió, qui la dirigí, també quasi bé fins que morí en 1993.

Ha publicat obres d'investigació, recollides en sèries homogènies: de Teologia (Bover, Manyà, etc.), de Filosofia (Balmes, Casanovas), d'Història i Arqueologia (Puig, Serra-Vilaró, Stegmüller, Vincke, Vives, O'Callaghan, Zaragoza Pascual), d'Apologètica (Batllori) i d'altres; i, des de 1927 fins al 1934, acollí la subsecció de l'Oficina Romànica de lingüística i literatura, i encara una altra, d'Estudis Orientals, dedicada a la llengua i cultura àrabs.

No cal dir que, aquí, el pare Casanovas preparà i donà a llum les obres completes de Balmes i l'epistolari de Torras i Bages, la biblioteca ignasiana i la publicació de fonts i documents de la història de Catalunya del segle XVIII. En aquest sentit, tenia el projecte traçat i irrealitzat, d'un *Codex diplomaticus universae provinciae ecclesiasticae tarraconensis*.

Sí, en canvi, que tingueren vida l'Obra del sant Evangeli per a la traducció de la Bíblia en llengua catalana, amb destinació a la difusió entre el poble, sense perdre, però, el caràcter científic i l'expressió literària.

Actualment, la Biblioteca Balmes conserva una col·lecció de quatre-centes revistes, principalment de ciències historicoeclesiàstiques, que altres centres eclesiàstics i civils o no les tenen o no les posseeixen íntegrament.

Darrerament, la Biblioteca Balmes ha col·laborat en diverses iniciatives de l'actualitat cultural catalana: fou organitzadora del Primer Congrés d'Història de l'Església a Catalunya i ha contribuït a l'elaboració del *Diccionari d'Història Eclesiàstica de Catalunya* en tres volums.

En escaure's l'any que ve el centenari de la Setmana Tràgica, la Biblioteca Balmes organitzarà unes jornades dedicades a l'estudi d'aquest tema, que suscita encara tants interrogants, els dies 5, 6 i 7 de maig de 2009, amb l'assistència prevista de grans historiadors.

La Comissió organitzadora oferirà a la Facultat de Teologia i a les universitats de Catalunya l'ocasió de donar llur suport a aquesta iniciativa. Això mateix farà respecte al Departament de Presidència de la Generalitat de Catalunya, amb l'Ajuntament de la ciutat, la Diputació de Barcelona, i amb altres institucions, com la Reial Acadèmia de Bones Lletres.

Les jornades, la presidència de les quals serà oferta al nostre senyor cardenal, estan estructurades al voltant de tres grans blocs: Els fets de la Setmana Tràgica, les conseqüències i el ressò internacional.

La lliçó inaugural anirà a càrrec del professor J. B. Culla.

Hi intervindran investigadors del CSIC de Madrid, estudiosos de Roma i investigadors i professors d'ací.

Els reports encarregats giraran entorn de temes com la política, l'Església a Catalunya, l'anarquisme, el moviment obrer, la maçoneria, la premsa, les grans manifestacions internacionals després de l'afusellament de Ferrer i Guàrdia, la intervenció de la Nunciatura Apostòlica de Madrid i de la Secretaria d'Estat, segons que ens permet de resseguir-la l'Arxiu Secret Vaticà.

La Balmesiana és una seu molt escaient per a les projectades jornades del congrés sobre la Setmana Tràgica, si hom té present que el pare Ignasi Casanovas publicà *El nostre estat social*, que eren les seves reflexions sobre els tràgics esdeveniments de l'estiu de 1909. Podem dir que no solament Joan Maragall, ben conegut també del pare Casanovas, en *La ciutat del perdó* féu l'autocrítica des del camp catòlic sobre aquells fets. Ho féu igualment el director de la Biblioteca Balmes. El pare Casanovas rebé aleshores felicitacions del mateix Maragall, de mossèn Costa i Llobera, molt trasbalsat pels avalots de 1909, del pare Miquel d'Esplugues – «sempre tan amic d'acrobàcies intel·lectuals», deia el pare Batllori – i dels seus venerats mestres, els jesuïtes, pares Adroer i Capell.

L'altra revolució, la de 1936, s'emportaria la vida del pare Casanovas. En paraules també del pare Batllori: «Passà aquella primera foguerada (de 1909), deixant gairebé només cremades epidèrmiques. Vingué una segona revolta (la del '36) que ens ha cremat la pell i ens ha esqueixat les entranyes».

L'Analecta Sacra Tarraconensia

I aquesta, del congrés, com les altres activitats de la Biblioteca Balmes ens menen a parlar de l'*Analecta Sacra Tarraconensia*. Aquesta revista és l'anuari de ciències eclesiàstiques publicat per primera vegada en 1925 pel Foment de Pietat Catalana i després, en 1927, fou també l'anuari de la Biblioteca Balmes. Alguns anys ha estat, però, una publicació bianual.

Els fundadors de la revista foren mossèn Eudald Serra i el pare Ignasi Casanovas. Diguem també que foren empesos a aquesta tasca pel cardenal Francesc Vidal i Barraquer, arquebisbe de Tarragona.

El primer director d'*Analecta Sacra Tarraconensia* fou el doctor Josep Vives i Gatell, des de 1927. Després ho han estat els seus successors com a directors de la Biblioteca Balmes.

L'any 1941, la revista de ciències eclesiàstiques canvià el subtítol pel *d'Anuari de ciències historicoeclesiàstiques*.

Solament es deixà de publicar els anys que van de 1936 a 1939.

L'*Analecta Sacra Tarraconensia* serveix també d'intercanvi des de la Biblioteca Balmes amb les revistes científiques dels principals centres de cultura humanística d'Europa i d'Amèrica.

LA HISTÒRIA

Hem vist les institucions. Ara donem una llambregada a la seva història. El Foment de Pietat Catalana existí, així amb aquest títol, des de 1916 fins al 1929, en què hagué de llevar-li l'adjectiu «catalana». Era el temps de la Dictadura de Primo de Rivera.

La Dictadura de Primo de Rivera

Ja hem dit que l'origen del Foment de Pietat Catalana es troba en aquella associació eclesiàstica de 1909, la qual adquirí forma canònica en 1916 i que, des de 1923, té per seu la mateixa que ara ens acull.

Som en el període de la Dictadura de Primo de Rivera. En aquelles circumstàncies, doncs, els fundadors del Foment de Pietat Catalana temien una més que probable agressió per part del poder polític a una institució com la del Foment, que tenia fama de catalanista.

Per evitar aquesta amenaça, el mes de gener de 1926, el Foment de Pietat Catalana creà una societat mercantil amb el nom de Balmes, S.A. L'objectiu era emparar el patrimoni del Foment, els seus béns mobles i

l'immoble del carrer Duran i Bas, dels aires anticatalanistes que dominaven en aquelles circumstàncies polítiques.

La societat Balmes, S.A., estava formada en realitat per accionistes, tots ells persones de confiança dels fundadors del Foment de Pietat Catalana.

Amb aquesta fórmula, que atribuïa tots els béns del Foment de Pietat Catalana i de la Biblioteca Balmes a la societat civil esmentada, les dues institucions pogueren salvar-se també del laïcisme de la segona república.

Acabada la guerra civil

Acabada la guerra civil, el perill era un altre.

La fama de catalanista que tenia el Foment de Pietat podia induir el nou règim a apoderar-se dels seus béns. La Falange Española ho havia fet ja amb algunes institucions culturals catalanes.

Que la propietària de les nostres dues institucions fos una societat anònima civil, la Balmes, S.A., i no, precisament, una societat eclesiàstica no les afavoria; és a dir, el que va anar bé en una altra època, no anava pas bé en aquella de nova.

Una altra vegada a mossèn Eudald Serra, ara ja sense el malaguanyat pare Casanovas, assassinat durant la revolució de 1936, d'acord amb el provincial de la Companyia de Jesús (que representava al pare Casanovas) pensaren en una altra solució.

Aquesta solució fou la següent: dissoldre la societat Balmes, S.A., i transferir davant de l'autoritat civil la propietat de l'immoble del carrer Duran i Bas a la Mitra de Barcelona, perquè el Bisbe i els seus successors, si fos el cas, protegissin el Foment de Pietat i la Biblioteca Balmes d'una eventual incautació.

En 1940 es crearen tres fundacions –de les quals tot seguit parlaré: Cultura Religiosa, Balmesiana i Casa Sacerdotal. A continuació es dissol la Sociedad Balmes, S.A., adjudicant els béns que procedien del Foment de Pietat a Cultura Religiosa, i els que procedien de Biblioteca Balmes passaren a la Fundació Balmesiana.

Tres fundacions

I d'aquesta manera s'arriba més o menys a la situació actual.

En 1941, se signà la nova fórmula amb el Bisbe.

Era com un pacte que hom en diu de *fidúcia* (es confia l'immoble a la Mitra perquè el Bisbe protegeixi el fi de cada fundació i el mateix edifici

que ocupen: «*para que este inmueble, a perpetuidad, fuese destinado a este fin exclusivamente*»).

Amb el nou pacte havien estat, però, creades tres noves fundacions. Ja hem parlat de dues:

La Fundació Cultura Religiosa, que seria la continuadora del Foment de Pietat.

La Fundació Balmesiana, la continuadora de la Biblioteca Balmes i una nova fundació, la Fundació Casa Sacerdotal.

Aquesta darrera fundació ocuparia el tercer pis del carrer Duran i Bas, per a residència de sacerdots i, al mateix temps, faria més clar, davant de les noves autoritats civils, que l'immoble estava sota l'empara de la Mitra.

Això és, doncs, el que ens ha arribat fins ara, sols que la Casa Sacerdotal no funciona com a tal des de 1991.

Resumim, doncs:

En 1909, hi ha una societat privada eclesiàstica.

En 1916, esdevé pública.

En 1923, el Foment de Pietat Catalana i la Biblioteca Balmes ocupen l'immoble del carrer Duran i Bas.

En 1926, el Foment de Pietat Catalana crea una societat mercantil, Balmes, S.A., per protegir l'immoble que acollia el mateix Foment de Pietat Catalana i la Biblioteca Balmes.

En 1929, desapareix l'adjectiu «catalana» del nom complet de Foment de Pietat.

En 1940, s'autodissol la societat Balmes, S.A.

En 1941, es confia a la Mitra de Barcelona en condició de fidúcia la propietat de l'edifici del carrer Duran i Bas.

I apareixen aleshores tres fundacions que l'ocupen: Fundació Cultura Religiosa, la Fundació Balmesiana i la Fundació Casa Sacerdotal.

EL VOLUM NÚMERO LXXX D'ANALECTA SACRA TARRACONENSIA

I, com ho assenyala l'ordre del dia d'aquest acte, toca a servidor de Vostès de presentar el volum LXXX d'*Analecta Sacra Tarraconensia*, la qual cosa em dispo a fer amb molt de gust i amb brevetat.

Comencem dient que s'ha arribat a aquest número de la nostra revista essent format el seu Consell de Redacció per les persones següents: el director, després el pare Josep M. Benítez, el doctor Joan Busquets, de Girona, el doctor Àngel Fàbrega, el doctor Josep M. Martí Bonet, fra Valentí

Serra de Manresa, i el doctor Frederic Udina i Martorell, i la senyora Cecília Vives, secretària.

El nombre de pàgines d'aquest volum no és extraordinari per mor de l'efemèride. En són exactament set-centes setze. Entre cinc-centes i set-centes solen oscil·lar les pàgines de l'anuari. Pel que fa a la llengua, ja us adonareu de seguida que empra tant el català com el castellà, majoritàriament el primer. En altres números apareixen també escrits en més llengües.

El cos d'aquest número LXXX està constituït pels articles, les cròniques científiques, les notes criticobibliogràfiques, les recensions, la bibliografia d'Història de l'Església i els llibres rebuts a l'*Analecta Sacra*.

No m'és pas possible d'entretenir-me en cada un d'aquest apartats, en donaré sols un esguard més tost apressat.

El primer de la secció articles és el fet conjuntament pel pare Robert Saladrígues i mossèn Josep Torné sobre la llegenda del *Bon comte de Barcelona i la fundació de Poblet*. Els seus autors ofereixen l'estudi i la traducció en prosa dels dos-cents noranta-nou hexàmetres llatins del *Populeti exordium*. Un treball erudit, d'humanistes, que servirà també per a la major difusió del text estudiat.

El doctor Josep M. Sans i Travé, enmig de la seva activitat al capdavant de l'Arxiu Nacional de Catalunya, ha presentat *Les inquisicions contra els templers dels diversos regnes de la Península Ibèrica (1307-1311)*. Un article que no sols recull fonts o dades, sinó que aclareix, i aclareix molt, sobre un tema respecte del qual cal ser un gran especialista per poder-ne parlar, justament ara, quan hom n'ha dit tantes coses amb motiu dels set-cents anys de l'inici a França de l'anomenat procés contra els templers.

La missió del predicador segons sant Bernardí de Sena, de la doctora Teresa Grau Colomer i *El patrocini de sant Francesc de Pàola sobre la ciutat de Barcelona*, del pare Josep M. Prunés, fan referència a dos sants, l'un situat en un àmbit més general, l'altre més particular, com és el de Barcelona. Aquest darrer, amb apèndix documental, recull trossos de la història de la presència dels frares mínims a Catalunya –vinculada en part al nostre clergat secular barceloní–, que ens permet de resseguir, quasi com una novetat, la presència de la devoció d'aquest gran sant en aquesta població i, és clar, el seu patrocini sobre la Ciutat Comtal, ara que el barri vell de Barcelona n'ha perdut ja els darrers rastres. La nova Parròquia de Sant Francesc de Paula, a la ciutat olímpica, permetrà que perduri, de la manera com perduren, és clar, les obres dels homes: el seu record.

A les envistes del Congrés sobre el Sagrat Cor de Jesús que s'havia de celebrar a Barcelona el mes de juny de l'any passat, fra Valentí Serra de Manresa aporta i enriqueix la conferència que pronuncïa a la Balmesiana

en la preparació d'aquell congrés. El seu estudi va des dels primers documents de 1736, fins al començ de la guerra civil. És una síntesi que a l'autor li ha representat anar espigolant d'ací i d'allà moltes notícies per fer-ne després un quadre comprensiu, de què no disposàvem a Catalunya. Una bona introducció al que serà l'excel·lent crònica científica del congrés *Cor Iesu, Fons Vitae*, publicada en aquest mateix volum, en la secció de cròniques científiques.

I com una pregustació, amargant en aquest cas pel que tenia de premonició, del que serà el proper congrés sobre la Setmana Tràgica, tenim l'article del doctor Ernest Zaragoza i Pascual, *Documentació inèdita oficial de la gran crema de convents de Barcelona els dies 25 i 26 de juliol de 1835*. La investigació del nostre amic, antic i prolífic col·laborador d'*Analecta*, s'ha basat en un lligall de l'Archivo Histórico Nacional, de Madrid, que conté les informacions del governador civil de Barcelona sobre els successos d'aquells dies de juliol de 1835 i següents fins al setembre del mateix any. Un estudi breu, però de gran interès pel fet de ser, sobretot, un document de primera mà i inèdit, el qual ens dóna moltes explicacions sobre el que ja començà de fer-ho la cançó popular del vuit-cents que hom cantava aleshores i que m'ha vingut al cap:

«Dia de Sant Jaume,
de l'any 35
hi va haver gran gresca
dintre del torín.

Van sortir set toros,
tots set van ser dolents:
'xò va ser la causa
de cremar convents».

Unes cobles gracioses si no fos pel dolor que amagaven. És curiós d'anotar que fou també en una plaça de braus, on setanta anys després, un personatge tan discutit, com diguem-ne temerari, em refereixo a Alejandro Lerroux, enardia els ànims contra la vida religiosa.

Seria igualment una altra curiositat el fet de constatar, si no és pel que té de tragèdia, que va ser també al final dels mesos de juliol d'anys diferents que s'haurien de produir altres avalots anticlericals que acabarien amb l'assalt i destrucció de tantíssimes esglésies, i molt pitjor encara, en sagnant persecució religiosa. Em refereixo a la Setmana Tràgica, que s'inicià el 27 de juliol de 1909, i al començ de la revolució de 1936, el 18 de juliol d'aquest any.

Deixem també aquests temes. L'infatigable fra Valentí ha preparat també per a aquesta *Analecta*, el treball *Joaquim M. de Llavaneres i les missions caputxines a les illes Filipines, Carolines i de Guam (anys 1886-1915)*. Fra Joaquim de Llavaneras, com molts ja deveu saber, era el germà carnal del cardenal Vives i Tutó. L'article de fra Valentí Serra sobre Joaquim de Llavaneres és com un *parare vias ejus*, em refereixo a preparar el camí al llibre sobre el cardenal Vives i Tutó de la sessió d'avui. El treball de fra Valentí té quasi bé més notes que text, prova que és una autèntica investigació de l'assumpte. Una temàtica, d'altra banda, present en els seus nombrosos articles i pròpia del seu penúltim llibre sobre les missions caputxines.

Després del de fra Valentí vénen dos articles breus: *El palacio episcopal de Astorga, de Gaudí, en clave religiosa*, de José Fernández Pérez, i *El cardenal Salvador Casañas i Pagès segons el record del doctor Fèlix Sardà i Salvany en els anys d'estudiant al Seminari de Barcelona*, aquest últim del doctor Jesús Alturo i Perucho. Sempre és interessant de prestar atenció a la figura del cardenal Casañas, perquè no ha estat prou estudiat. El doctor Alturo tracta de la correspondència del doctor Sardà i Salvany amb sor Eulàlia Anzizu i Vila –que dedicà un opuscle a la vida de Salvador Casañas– sobre els records que tenia Sardà de qui seria cardenal, quan tots dos eren professors del seminari barceloní.

No sols per la seva extensió, sinó particularment per la seva novetat és l'article del nostre bon col·laborador de la nostra revista, monsenyor Vicente Cárcel Ortí, *Documentos del pontificado de Pío XI sobre España (1922-1939)*. Té dues-centes seixanta-cinc pàgines. És en realitat la primera guia que s'ha fet sobre la documentació referida a Espanya que conté l'Arxiu Secret Vaticà. Serà un article que, degudament afaiçonat, estic segur que figurarà en els prestatges de la que és anomenada com *Sala di Stampati* de l'Arxiu Secret Vaticà. I, posat ja en aquesta meva tan recent vena de profeta, que jo mateix m'atribueixo, diré que la guia de què parlo serà, com hom ho sol llegir en els treballs científics, una obra «de consulta obligada» per a tots els qui vulguin investigar sobre els períodes de la Dictadura de Primo de Rivera, de la segona República i de la guerra civil.

Ja no puc entretenir-me més. El volum LXXX de l'*Analecta Sacra Tarraconensia* conté les cròniques científiques del XXIII Congrés internacional sobre la Cartoixa, celebrat a Tiana del 5 al 8 de maig de 2005, i s'hi publica per primera vegada la crònica de dom Louis Baudin, *La Cartoixa de Montalegre durant la revolució de 1909*; hi ha també la *Crònica dels actes sobre el bisbe Josep Climent a Barcelona en el III centenari del seu*

naixement (Barcelona, 22 de novembre de 2006), amb la lliçó que pronuncià servidor a la Reial Acadèmia de Bones Lletres, *La figura episcopal i pública de Josep Climent a Barcelona (1766-1775)*; li segueix *El món de les dames de Jonqueres* (de la doctora Mercè Costa). *Conferència sobre els ordres militars femenins a Barcelona* (15 de gener de 2007), per la doctora Eulàlia Duran; *l'Acte acadèmicocultural de presentació del llibre en cinc volums* *Diplomatari de l'Arxiu Capitular de la catedral de Barcelona*. Segle XI (15 de gener de 2007) pel doctor Josep Hernando, amb les paraules que hi pronuncià l'arquebisbe monsenyor Lluís Martínez Sistach, adreçades especialment als senyors canonges Josep M. Baucells i Àngel Fàbrega, i als doctors Manuel Riu, Josep Hernando i Carme Batlle. Hi ha igualment la ja citada *Crònica del Congreso Internacional Cor Iesu, Fons Vitae* (Barcelona, 1-3 de juny de 2007) pel doctor Enrique Martínez.

Les Notes críticobibliogràfiques tracten sobre els llibres del canonge Josep M. Martí Bonet, *Barcelona i Ègara-Terrassa* i del pare Josep de C. Laplana, *L'Església dels primers segles*, tots dos estudiats pel pare Josep Amengual; el del pare Bernabé Dalmau, *L'Església catalana 1995-2004*, pel doctor Jaume de Puig; el de Salvador Pié Ninot, *Eclesiologia, la sacramentalidad de la comunió cristiana*, pel doctor José Antonio Sayés; i el de Juan Berchmans Vallet de Goytisolo, *Reflexions sobre Catalunya*, pel doctor Xavier Bastida.

Finalment, a part de les recensions, extenses i rigoroses, hi ha com en cada volum des de fa ja diversos anys la *Bibliografia d'Història de l'Església a l'àmbit català (2006-2007)* inestimable aportació anual de la senyora Isabel Juncosa.

CONCLUSIÓ

He arribat ja a la fi d'aquest mots.

Segons el programa d'aquest acte d'avui, monsenyor Joan Carrera presentarà els nostres darrers llibres, el de fra Valentí Serra i el meu.

Tots dos li agraïm, amb l'afecte que ja sap que li professem, que hagi volgut fer-nos aquest favor.

I encara que sigui portar les coses a un camp potser massa personal, voldríem manifestar als nostres prelats i a tots els assistents, que els nostres treballs són també el resultat, sí de la nostra vocació particular; però, també, d'haver seguit el mestratge dels qui han cultivant el mateix camp que ara conreem nosaltres: els pares de l'orde caputxí, els sacerdots i mestres que ens han acompanyat, com el pare Martí de Barcelona, el pare Basili de Rubí, mossèn Eudald Serra, el pare Ignasi Casanovas, el doctor Àngel

Fàbrega, el pare Miquel Batllori, mossèn Joan Bonet i Baltà i tants d'altres que ens han guiat.

Nosaltres, bo i fent servir en els nostres estudis els mètodes científics propis del cultiu de les ciències històriques, i aplicant-los igualment a la Història Eclesiàstica, que reconeixem com una disciplina amb la seva autonomia respecte de la Teologia, i que abordem amb mètodes que li són igualment propis, treballem per analitzar els fets històrics. D'aquesta manera veiem aquells homes i dones que, des de la fe o sense ella o en contra d'ella, els han protagonitzats. Estudiem per entendre'ls, per orientar-nos nosaltres mateixos i per ajudar a guiar també d'altres envers el futur.

Tot això ho fem com un servei a l'Església.

La servim igualment amb la nostra pastoral directa, de manera particular a la Parròquia de la Puríssima Concepció, de Barcelona.

Però estem convençuts que servim també l'Església, manllevant una expressió que a Joan Pau II plaïa d'emprar, des de la «pastoral de la cultura».

Qualsevol tipus de pastoral és al servei de l'home i de la dona, i fa en definitiva que coneguïn i estimin Jesucrist. Això és el que nosaltres, com les institucions amb les quals col·laborem, des de la nostra modèstia, procurem de fer.

Paraules de monsenyor Jaume Pujol, arquebisbe de Tarragona

Després d'escoltar la detallada presentació del volum LXXX de la revista *Analecta Sacra Tarraconensia* que acaba d'oferir-nos el seu director, el reverend doctor Ramon Corts i Blay, la nostra Església, recentment estructurada per les províncies tarraconense i barcinonense, ha d'estar molt agraïda al servei que des de 1923 presta la Biblioteca Balmes i, sobretot, des de 1925, a través de la seva prestigiosa revista *Analecta Sacra Tarraconensia*, projectada pel pare Casanovas i pel doctor Vives i Gatell.

Aquesta gran publicació, avui de renom i prestigi europeu i hispanoamericà, honora especialment el vessant cultural de la nostra Església de la província eclesiàstica de Tarragona. Ja des del seu primer volum *Analecta Sacra Tarraconensia* comptà amb el suport del cardenal Vidal i Barraquer, el meu predecessor en la seu de sant Fructuós.

Els pastors de la nostra Església no han deixat de mostrar-li llur afecte i fins i tot hi han escrit, com un altre antecessor meu, qui és ara el cardenal Martínez Sistach, arquebisbe de Barcelona, bo i enmig de les seves ocupacions pastorals quan era a Tarragona.

Els senyors bisbes de la Tarraconense haurien de continuar donant a aquesta revista el suport que es mereix, car en el seus valuosos escrits de recerca historicoeclesiàstica, especialment d'aquesta província eclesiàstica, esdevenen els fonaments necessaris per a poder bastir, amb solidesa, una història completa de la nostra Església a Catalunya, que ara per ara no posseïm com mereixerien les nostres Esglésies.

Necessitem aquesta història per afaïçonar de manera escaient la nostra identitat com a cristians i com a ciutadans d'ací. De moment, comptem amb bons i sòlids fonaments: els vuitanta volums d'*Analecta Sacra Tarraconensia*, els tres preciosos volums del *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, nascuts a redós de la Biblioteca Balmes, com també els dos de les actes del Primer Congrés d'Història de l'Església de Catalunya, celebrat a Solsona l'any 1993, coordinat per la Biblioteca Balmes i amb el suport de la Facultat de Teologia de Catalunya, entitats que sempre han estat vinculades.

Em plau recordar en aquesta seu que la revista *Analecta Sacra Tarraconensia* fou el primer òrgan d'expressió de la Facultat (creada ara fa quaranta anys), mentre no disposava encara de la *Revista Catalana de Teologia*.

La meua felicitació més sincera al director de la publicació, doctor Corts i Blay –que faig extensiva als seus col·laboradors– que, a més de donar vigoria a la Biblioteca Balmes i a la seva revista *Analecta Sacra Tarraconensia*, fa encara altres aportacions a l'estudi de la nostra Església com és l'estudi personal de la Setmana Tràgica i la preparació del Congrés sobre aquest mateix tema, i que ha publicat també, per exemple, el volum de regests de documentació vaticana pacientment aplegada pel doctor Corts (del qual ja han sortit quatre volums, amb un cinquè que és a punt de veure la llum) i que seguidament presentarà monsenyor Carrera.

Fra Valentí Serra de Manresa, l'arxiver dels caputxins, vinculat a aquesta casa de la Balmesiana a través de la Biblioteca i, particularment des del Consell de redacció d'*Analecta Sacra Tarraconensia*, a la seva Biblioteca, mereix igualment la nostra felicitació per divulgar –com s'escau a aquesta institució– la vida i acció d'eclesiàstics eminents, com el cardenal Vives i Tutó, en el context de l'Església del seu temps; una biografia il·lustrada (amb fotografies i també amb notes crítiques), que igualment glossarà monsenyor Carrera, expert coneixedor de la vida i desenvolupament de l'Església a casa nostra.

CRÒNICA CIENTÍFICA. JORNADES D'ESTUDIS FRANCISCANS
FACULTAT DE TEOLOGIA DE CATALUNYA
(25 i 26 de juny de 2008)

Organitzades per la Família Franciscana de Catalunya, i comptant amb el suport institucional de la Facultat de Teologia de Catalunya es celebraren, un any més, les Jornades d'Estudis Franciscans, centrades, aquestes últimes, en l'examen de la suggeridora temàtica de la conversió de Francesc d'Assís, la qual s'afrontà des de distintes perspectives (atès que l'Orde dels framenors, en les seves distintes branques, commemora el VIII centenari de la conversió del «Pobrissó d'Assís»). En una segona part de les Jornades s'oferí una aproximació a la vida i pensament del beat Joan Duns Escot, en ocasió del VII centenari del seu traspàs.

La lliçó inaugural de les Jornades d'Estudis Franciscans, dedicades en bona part a la reflexió a propòsit de les vinculacions entre fraternitat franciscana i projecte de Déu, anà a càrrec del Dr. Felice Accrocca, professor de l'Antonianum de Roma i expert en el franciscanisme primitiu, qui tractà a propòsit de la gènesi de la vocació en Francesc d'Assís amb una ponència, articulada amb dues parts: «Els germans com a do: Francesc d'Assís, els framenors i la coneixença del projecte de Déu», i «La fraternitat defineix llur codi de vida: la Regla Franciscana». A guisa de complement, el framenor conventual Santos Játiva parlà del llarg itinerari de la conversió en sant Francesc. Després el també franciscà conventual Tomàs Gálvez presentà la primitiva experiència de Rivortorto (anys 1208-1210) talment com el bressol de l'Orde franciscà i punt de referència del franciscanisme més genuí i primitiu.

A guisa de cloenda de les Jornades, la directora del Museu de Pedralbes, Anna Castellano, aproximà aspectes diversos de la història d'aquest famós

monestir barceloní de monges clarisses. Les Jornades d'estudi es coronaren amb una presentació del context històric i principals fites biogràfiques del gran teòleg franciscà Joan Duns Escot, a càrrec d'Agustí Boadas, framenor del convent de Sant Antoni de Barcelona, i també amb la presentació de les línies generals del pensament escotista anà a càrrec del Dr. Jaume Mensa. Finalment, fra Valentí Serra oferí una aproximació a propòsit de la forta incidència d'Escot en la teologia dels Països Catalans. Seguidament oferim, sense anotacions, el text d'aquesta darrera aportació, atesa la temàtica i l'àmbit geogràfic que abasta, plenament centrat en l'àmbit de la Tarraconense i països de parla catalana.

Analecta Sacra Tarraconensia

A PROPÒSIT DE L'INFLUX DEL PENSAMENT ESCOTISTA ALS PAÏSOS CATALANS

FRA VALENTÍ SERRA DE MANRESA, OFM^{CAP}.

Filòsofs i teòlegs de la família franciscana acaben de celebrar el setè centenari del traspàs del beat Joan Duns Escot, el «Doctor Subtil», un dels escriptors més eminents de l'escola teològica franciscana, tant que s'ha afirmat que la filosofia del segle XIV en els territoris de la Corona d'Aragó no s'entén sense les aportacions de Duns Escot i que, semblantment, l'escotisme no es pot copsar sense tenir en compte l'allau de deixebles d'Escot que actuaren a casa nostra.

Joan de Duns, nascut al final de l'any 1265 (o potser al principi del 1266) a la petita població de Duns, a Escòcia, prop de la frontera amb Anglaterra, ingressà a l'Orde dels framenors cap al 1278, essent encara molt jove, en el convent de Dumfries, on el seu oncle, Elies de Duns, era el guardià o superior.

Acabada la formació escolàstica, el framenor Joan de Duns rebia l'ordenació sacerdotal el dia 17 de març de 1291, i sota el mestratge de Guillem de Ware, completà els estudis a Oxford (anys 1291-1293), i els prosseguí encara a la Sorbona de París des de 1293 fins al 1296, sota el guiatge de Gonçal d'Espanya, posteriorment ministre general de l'Orde de Framenors. Una mica més tard, Joan Duns Escot féu de professor a la universitat de Cambrige (1301-1302) i també a la universitat de París

(1302), on es negà a subscriure el libel del rei de França Felip IV contra el papa Bonifaci VIII (23 de juny de 1303) i, per aquest motiu, fou enviat a l'exili. Escot optà per anar a Oxford i l'any 1305 tornà a París, on ensenyà fins al final de l'any 1307, quan rebé el nomenament de professor de l'*Studium* franciscà de Colònia. Joan Duns Escot acabà els seus dies, molt prematurament, el 8 de novembre de 1308 a Colònia. Allí, a la *Minoritenkirche* dels framenors conventuals, s'hi venera el seu cos.

En els darrers decennis, especialment a partir del Primer Congrés Escotista Internacional que es celebrà a Oxford-Edimburg l'any 1966 (en l'escaiença del VII Centenari de la naixença d'Escot), hom s'adona de la notable revitalització dels estudis entorn de Joan Duns Escot. Les motivacions d'aquesta represa o renaixença cal cercar-les en el fet que Escot clou el període de la gran escolàstica i obre les portes als temps moderns. Escot és, certament, el més modern dels grans mestres medievals i, per això, és el més proper a nosaltres.

Atès l'esperit agosarat i crític del beat Duns Escot, hom el qualificà, amb to recriminatori, com «el Kant de l'Escolàstica». Tanmateix, aquest esperit crític d'Escot és un dels més apreciables valors del seu pensament, puix que, amb especial intuïció, el «Doctor Subtil» s'adonà que el tomisme del seu temps anava massa de bracet amb Aristòtil, mentre que ell, Escot, desitjava aportar una síntesi teològica que fos més integral i, per això, més radicalment cristiana. El pensament escotista, d'orientació platonicogustinià (el qual pensament, algunes vegades, segueix també Aristòtil i d'altres el reprova), és un pensament positivament inacabat i obert, sense pretensions de «perfeccionisme»; resulta, per aquest motiu, molt estimulant i engrescador per al franciscanisme dels nostres dies, i molt vàlid per a aquest *novum millennium* on s'ha de maldar per estructurar amb garanties la civilització de l'amor.

JOAN DUNS ESCOT († 1308), TEÒLEG AMB FAMA DE SANT

Del conjunt de tota l'obra filosoficoteològica endegada pel beat Joan Duns Escot, cal destacar-ne, en primer lloc, les seves cèlebres *Questiones quodlibetales* i les *Collationes*, com també el comentari als llibres de les Sentències de Pere Llombard (conegut altrament amb el noms d'*Ordinatio* i, àdhuc, d'*Opus oxoniense*), juntament, és clar, amb el tractat *De primo principio*, entre d'altres. En l'*Ordinatio*, Duns Escot hi intenta justificar la necessitat de la teologia a través d'una escrupolosa valoració dels dominis propis de la filosofia, puix que mentre assenyala els límits del coneixement filosòfic postula la necessitat d'unes veritats revelades. La

gran importància de l'*Ordinatio* per a l'estudi de la metodologia teològica d'Escot fou posat excel·lentment en relleu pel caputxí Alejandro de Villalmonste quan, en comentar el congrés escotista internacional celebrat a Roma el 1993, escriví que:

«El texto privilegiado para el estudio de la via scoti en su andadura por el campo de la teología lo encontramos en el Prólogo a la Ordinatio. En él afloran y se entrecruzan problemas de primordial importancia: relación entre sobrenatural-naturaliza, fe y razón, ciencia teológica y confesión de fe; filosofía-teología; lo que el hombre es ante Dios y lo que Dios quiere ser para el hombre. Es también privilegiado el texto [de la Ordinatio] para iniciar una semblanza teológica de Escoto: su enorme vigor especulativo, su originalidad y audacia en recoger y modelar el legado de la tradición filosófico-teológica, sus dotes de Doctor Sutil inagotable en buscar precisiones y matizaciones de conceptos; su estilo latino bronco y duro, pero portador de un 'secreto vigor' expresivo. [Pero] También una limitación: la posibilidad de que llegue a cansar al lector con sus refinamientos intelectuales».

L'any 1950, una comissió escotista internacional coordinada pel pare Carles Balic començà des de Quaracchi l'ardu treball d'editar críticament l'obra de Duns Escot (encara en curs d'edició), car durant segles es comptà, només, amb els dotze volums de les *Opera omnia* publicades l'any 1639 pel pare Wadding a Lió i, una mica més recentment, es comptà amb una posterior edició revisada, publicada a París entre els anys 1891-1895, amb vint-i-sis volums, a càrrec de l'editor Louis Vives. El pare Balic, a la base de la seva edició crítica hi situà un còdex del segle xiv (datat entorn de 1325, conservat a la Biblioteca Comunal o Municipal d'Assís) compilat per deixebles directes de Duns Escot una dotzena d'anys després de la mort del «Doctor Subtil». Aquest manuscrit hom el considera el còdex més antic, del qual en deriven tota la resta, tal com ho posà en relleu el pare Magrini en la modèlica recensió crítica que publicà a la revista *Antonianum*.

Duns Escot, a més de ser el principal teòleg de la concepció immaculada de Maria, fou un defensor eximi de l'autoritat del Sant Pare, i un destacat exponent de la santedat medieval. Per això, ran de la seva mort esdevinguda a Colònia l'any 1308, assolí immediatament una universal fama de santedat.

I a propòsit de la fama de santedat d'aquest eminent teòleg de l'escolàstica franciscana, cal recordar que ja els anys 1706-1711 es féu a les ciutats de Colònia i de Nola (a la Campània) la comprovació oficial de

la veneració atorgada al Doctor Subtil. Passats dos segles, se'n reobrí la causa de beatificació (1904-1906) i, finalment, la Congregació per a les Causes dels Sants publicà un decret, signat el 6 de juliol de 1991 pel cardenal Angelo Felici, on es feia constar la fama de santedat, les virtuts heroiques i el culte immemorial retut a Joan Duns Escot. Poc temps després, el papa Joan Pau II en confirmava el culte com a beat en una solemne cerimònia celebrada al Vaticà el dia 20 de març de 1993.

Després de set segles, el Doctor Subtil, a través del seu llegat, segueix recordant-nos que l'amor actiu envers els germans neix de la recerca de la veritat i del silenci de la pregària contemplativa, de tal manera que tothora cal atorgar el primat del ben obrar –ser homes i dones de bona voluntat– per damunt de qualsevol especulació intel·lectual, tot donant la prioritat a la caritat per damunt del coneixement, de tal manera que sempre «el ben obrar excedeixi el saber», per dir-ho amb paraules del papa Montini.

LA TEOLOGIA FRANCISCANA D'ENCUNY ESCOTISTA

L'any 1966, en l'escaiença del VII centenari del naixement de Duns Escot, el papa Pau VI posà expressament de manifest en la carta apostòlica *Alma parens*, com l'esperit i l'ideal de sant Francesc d'Assís es manifesten, amb gran agudesa teològica, en els escrits del Doctor Subtil, puix que aquest cèlebre professor de París i de Colònia, reeixí admirablement quan tractà de convertir en teologia l'experiència cristològica de sant Francesc d'Assís i, alhora, també sabé manifestar de faisó molt «subtil», a través dels seus escrits, com la primacia de la caritat sobrepuja qualsevol coneixement. Més encara, tota l'argumentació teològica del Doctor Subtil ens fa veure de manera admirable com la caritat condueix a la veritat i unitat plena o, per dir-ho amb paraules del «Doctor Subtilis», l'amor ve de Déu i conquereix la criatura humana en la veritat. La lògica del pensament i la claredat expositiva de Duns Escot és encara de gran ajut en els nostres dies marcats per un excés de foscors i d'opinions nebuloses i ambigües que enterbolint la Veritat, creen moltes confusions en la vida social i eclesial. En efecte, les opinions teològiques errònies poden desencadenar veritables epidèmies espirituals i, per això, nosaltres hauríem d'afrontar aquests reptes assumint i fent nostra la pregària teològica que diàriament recitava Duns Escot: «Senyor, feu-nos cecs davant d'allò que no val res. Doneu-nos ulls clarividents que ens facin contemplar amb tota claredat la vostra Veritat!»

També Duns Escot remarcà, molt adientment, el primat de Crist sobre tota criatura. Aquest vessant teològic del primat universal de Crist i altres aspectes de la teologia escotista foren articulats, molt excel·lentment, pel

caputxí català Ambròs de Saldes († 1940) quan, ran de la restauració de la Província caputxina de Catalunya, traduí al llatí, i adaptà per als centres de formació dels caputxins hispans (i d'arreu d'Europa), l'obra de cristologia que l'any 1900 havia preparat en llengua francesa el pare Joan Baptista de Petit-Bornand sobre el primat de Crist i el motiu teològic de l'encarnació i que, molt suggeridorament, Ambròs de Saldes titulà *De primatu D.N. Jesu Christi et causa motiva incarnationis* (Barcelona 1902).

EL TEÒLEG DE LA IMMACULADA

S'ha d'assenyalar que si bé Escot es separà de la teoria de l'exemplarisme bonaventurià, volgué, en canvi, elevar la primacia de l'amor i de la voluntat a la categoria de tesi fonamental del seu pensament, tal com ho assenyala Joaquim Carreras i Artau l'any 1923 en la seva innovadora tesi de doctorat, la qual versà, precisament, sobre el voluntarisme en els escrits del «Doctor Subtil». Duns Escot, des del seu voluntarisme no només postulà una teologia pràctica, sinó que, a més, volgué justificar teològicament la concepció immaculada de Maria, atès que Maria és també la «Mare del Crist complet». La teologia franciscana d'inspiració escotista ensenya, de manera clara i convincent, com Maria depèn, totalment, de l'obra del Crist redemptor i mitjancer, puix que Crist l'havia de prevenir de tota culpa original per una aplicació anticipada dels seus mèrits, segons el famós axioma escotista: «Potuit, deuit, ergo fecit», tot i no ser directament d'Escot, sinó del seu mestre Guillem de Ware. En la visió teològica de l'escotisme, la mediació del Crist a propòsit de la seva Mare exigeix, necessàriament, la seva concepció en gràcia, sense el dèbit del pecat original. Justament, aquesta argumentació teològica escotista està a la base de la definició dogmàtica de la Concepció Immaculada de Maria proclamada pel beat Pius IX l'any 1854, després de sis segles de controvèrsia immaculista, i que podem resumir així: que Maria, pels mèrits de Jesucrist, fou preservada de la màcula del pecat original des del primer moment de la seva existència. En efecte, allò que el Doctor Subtil havia argumentat i defensat (i que tradicionalment es coneixia amb el nom d'*opinio Scoti*), esdevenia dogma de fe amb la butlla *Ineffabilis Deus* del 8 de desembre de 1854.

LA CENTRALITAT DE L'AMOR EN LA DOCTRINA ESCOTISTA

Al llarg de l'obra teològica de Joan Duns Escot, més enllà del valor atorgat a la primacia de la voluntat i a la praxi per damunt de la intel·ligència

o raó, el pensador franciscà postula la necessitat d'una doctrina revelada, ateses les limitacions de les nostres especulacions intel·lectuals, tot afirmant que «només en Crist hi ha la plenitud de la revelació, puix que *Déu és Amor*», tal com ho recordà, també, el papa Benet XVI en la seva primera encíclica: *Deus caritas est*.

Duns Escot ensenyà, amb especial intuïció franciscana, que l'amor és qui guia i orienta la intel·ligència cap a la veritat i, també, que la contemplació de les veritats revelades ens porta a copsar que «Déu és amor; no només causa i terme de l'amor, sinó essencialment amor». És per aquestes motivacions que els escrits d'Escot malden per tal de posar en relleu que la voluntat és amor, que la praxi és amor, que la saviesa és amor, que la gràcia és amor i, òbviament, que la visió beatífica és també, i sobretot, amor...

El beat Joan Duns Escot, com a bon teòleg d'encuny franciscà, al llarg de tota la seva argumentació teològica donà sempre primacia a la llibertat i a l'amor. En efecte, situats a l'inici del segle XIV, quan el carisma franciscà ja s'havia estès i consolidat arreu d'Europa, Duns Scot maldà per tal d'estructurar i donar fesomia teològica a l'experiència cristològica viscuda existencialment per sant Francesc d'Assís. Fou a través d'aquest treball teològic, que el «Doctor Subtil» anticipà profèticament algunes temàtiques que en temps més recents foren afrontades pel Concili Vaticà II.

És segurament per aquestes raons que el pare Evangelista Vilanova en la seva història de la teologia escriví, a propòsit de la pervivència de Duns Escot, que és un autor que «atreu per una certa modernitat del seu pensament». A més, Escot i els seus seguidors miraren d'escatir, des de la recerca teològica, els motius de l'Encarnació del Verb, alhora que insistiren en la necessitat de l'acció del Crist-Mitjancer per a la divinització del creient. Per tot això, doncs, cal esguardar el misteri de la passió i la creu de Crist com el gest més gran d'amor i de llibertat; de tal manera que Déu s'ha unit lliurement a la criatura humana per tal que aquesta pogués unir-se també lliurement a Déu.

El framenor Joan Duns Escot a la generació del seu temps els sabé ensenyar –i gràcies a la posteritat dels seus escrits encara continua ensenyant-nos– que el misteri de l'home només pot ser escatit a la llum del misteri del Verb encarnat; misteri de gran pregonesa que tan sols és intel·ligible a la llum de Crist «Home Nou», tal com ho ensenya el Vaticà II en el núm. 22 de la *Gaudium et spes*. I és que, com a bon franciscà, Escot gaudí d'una visió intensament teocèntrica del món, de l'home i del sentit darrer de l'existència humana en la gratuïtat de la Gràcia, aspecte, aquest darrer, de notable incidència en els teòlegs franciscans dels segles XVI i XVII, uns pensadors que saberen concebre adientment la gratuïtat de la Gràcia en una dimensió personal que radica en la voluntat divina.

L'ESCOTISME EN LA FORMACIÓ I ELS ESTUDIS DELS FRAMENORS CAPUTXINS
DE CATALUNYA

Passarem a presentar l'abast i la incidència dels escrits de Joan Duns Escot en els plans de formació i estudis que marcaren la vida dels caputxins catalans des dels primers anys fundacionals. Situats al voltant de l'any 1578, en els inicis de la província caputxina de Catalunya, s'ha de manifestar que, malgrat l'esperit eremític dels seus fundadors, els frares caputxins perceberen ben aviat la importància d'estructurar adientment els estudis per a la sòlida formació de les vocacions. Fou per això que es nomenà el pare Seraffí de Nàpols lector, o professor, dels joves estudiants. Del pare Seraffí, es conserven encara alguns apunts de les seves lliçons de teologia escolàstica, impartides durant els cursos de 1580 a 1584, dins d'un manuscrit miscel·lani de la Biblioteca Universitària de Barcelona, procedent del convent de Santa Eulàlia de Sarrià.

La metodologia escolàstica seguida en els estudis eclesiàstics consistia, principalment, en la lectura aprofundida del llibre de les *Sentències* de Pere Llombard (comentades per tots els mestres escolàstics medievals) junt, també, amb la lectura cursiva o comentada de les obres de sant Albert el Gran i, sobretot, l'estudi de les obres de sant Bonaventura i la *Summa Theologiæ* de Sant Tomàs (seguint, normalment, els comentaris del cardenal Gaietà, Tomàs de Vio). Aquest pla d'estudis força estructurat podria semblar-nos indicatiu d'una certa resistència dels fundadors de la província catalana a optar per la doctrina de Joan Duns Escot, tot i que Francesc Joher de Figueres (†1596), exrecol·lecte (primer lector d'arts i teologia dels caputxins catalans) era, clarament, d'orientació escotista i consta documentalment que aquest religiós ensenyà la teologia a les primeres generacions de caputxins de Catalunya des de les posicions de Duns Escot. De fet, no fou fins ben entrat el segle XVII que s'optà clarament pel corrent bonaventurià, molt més adient al franciscanisme dels caputxins, seguint els *Commentaria in quatuor libros sententiarum sancti Bonaventuræ, seu summa theologica seraphici doctoris*, publicats a Roma els anys 1569 i 1593 pel pare Pere Trigoso de Calatayud (el qual l'any 1581 havia passat dels jesuïtes als caputxins); uns comentaris excel·lents (on el pare Trigoso procura conciliar els pensaments de l'Aquinate, de Bonaventura i d'Escot) i que assoliren una gran acceptació en els escolasticats caputxins d'Europa i, també, a Catalunya, principalment a partir de les disposicions que donà el ministre general, Innocenci de Caltagirone, quan visità la Província de Catalunya l'any 1649. Consta, també, que els caputxins catalans seguiren la *Summa Seraphica* que preparà el caputxí Marcel de Riez i, àdhuc, el *Cursus Theologicus* d'inspiració bonaventuriana, endegat pel caputxí

Bartomeu Barbieri de Castelvetro († 1697); voluminosos exemplars *in folio* que trobem registrats en els catàlegs de les biblioteques dels convents i escolasticats de Catalunya. Ací cal recordar l'excel·lent sistematització del pensament bonaventurià que endegà el caputxí Jacint d'Olp entre 1691 i 1698, que es divulgà en tres volums presentats amb el títol de *Summa Theologica ad mentem Seraphici Doctoris*.

Tot i l'opció bonaventuriana dels caputxins catalans, la documentació registra que alguns lectors de filosofia comentaven les obres d'Aristòtil *ad mentem Scoti*, tot seguint els manuals endegats pels framenors conventuals Bartomeu Matri i Bonaventura Belluti. Tots aquests comentaristes maldaren per tal de clarificar que Duns Escot, de cap de les maneres, volgué ensorrar la filosofia aristotelicotomista, sinó que volia donar-hi una fonamentació metafísica i, a través de la metafísica, arribar a descobrir l'existència de Déu i la possibilitat de la Revelació divina, tot fent de la teologia una veritable ciència. Atesos aquests plantejaments, alguns lectors dels escolasticats caputxins de Catalunya optarien per seguir la metodologia d'Escot en l'ensenyament de la teologia com, per exemple, el cas de fra Josep de Puigcerdà († 1665) «subtil intèrpret d'Escot» i de fra Joan de Prats de Rei († 1707). D'altres lectors, en canvi, empraren algunes de les síntesis teològiques més de moda com la *Summa Theologiæ Scolasticæ*, i el *Cursus Theologicus* del caputxí Lluís de Casp. Entre els caputxins catalans és força destacable l'influx dels corrents lul·lians, els quals, en certa manera, marcaran l'estudi de la filosofia i teologia en la vida provincial, especialment des de la renovació dels estudis en el segle divuitè. S'ha de posar en relleu, també, la incidència dels comentaris escripturístics endegats pel caputxí Francesc Titelmans de Hasselt (d'orientació escotista), principalment el seu famós comentari als Salms i a les cartes apostòliques del Nou Testament; uns comentaris molt apreciats pels frares, i que trobem presents en les biblioteques conventuals dels caputxins catalans i europeus, com també els comentaris a les cartes paulines, junt amb una exposició contemplativa dels principals misteris de la fe cristiana titulada *Summa Mysteriorum*.

Els caputxins catalans optaren, també, pel text de la *Theologia Moralis* del framenor conventual Bartomeu Matri que, com hem vist més amunt, era d'inspiració escotista, i que en la seva teologia moral intentà conciliar Bonaventura i Escot. Consta en unes ordinacions generals de 1757-1758, donades per Serafí de Capricolle, ministre general, la disposició que els lectors o professors de filosofia, de cap de les maneres, secundin el pensament dels autors moderns, ni optin per seguir les pròpies opinions personals, sinó la doctrina i mètode de Sant Bonaventura (segons la tradició caputxina), o també Duns Escot.

Els caputxins de Catalunya, tot i la presència d'alguns lectors d'orientació escotista, es mantingueren majoritàriament en la línia bonaventuriana, mentre que a Castella es donà prioritat a la tradició escotista. Seraffí de Capricolle, tanmateix, exhortà els lectors de filosofia que tinguessin un coneixement, clar i correcte, de les qüestions filosòfico-teològiques llavors més debatudes, i que també exposessin a les aules la doctrina dels *novatores* a fi de refutar-ne públicament els errors; és a dir, que es llegien els autors moderns, no pas per a aprendre, sinó per a refutar-ne el pensament. Tanmateix, a partir d'aquestes prescripcions del *Capricollense*, s'encetà entre els frares caputxins una fecunda metodologia eclèctica, en la qual s'anaven incorporant a les aules les novetats més assimilables o compatibles amb la vella tradició escolàstica, principalment a partir del moviment villalpandià, que esperonà el caputxí castellà Francisco de Villalpando, de qui la Universitat de Cervera prengué el seu curs de filosofia publicat l'any 1787. I fou precisament a la Universitat de Cervera on l'escotisme visqué un dels seus moments més culminants, especialment a partir de 1717 ran de la creació d'algunes càtedres de filosofia escotista.

També, abans de l'exclaustració, encara que en grau força menor, en els escolasticats caputxins de Catalunya es seguiren alguns manuals de línia escotista, com els de Carles J. de San Floriano i el de Josep Antoni Ferrari. Tanmateix, entre els caputxins catalans, tot i la presència de lectors d'inspiració netament escotista, com és el cas de Joan de Prats de Rei († 1707), que hem esmentat més amunt, l'estudi de Duns Escot no es potenciaria fins el període de la restauració, durant la consolidació de la vida caputxina a Catalunya, principalment a través d'Ambròs de Saldes, autor de la versió llatina del tractat de teologia escotista del caputxí francès Joan Baptista de Petit-Bornand, que titulà *De primatu Domini Nostri Jesu Christi* (al qual ja ens hem referit més amunt) i també, posteriorment, de l'ensenyament impartit en els escolasticats de la Província pels pares Sever de Montsonís i Pacífic de Vilanova de Bellpuig, formats acadèmicament a Roma per seguidors d'Escot. I és que, una volta consolidada la restauració de la vida caputxina en els territoris ibèrics, ben aviat els caputxins, sense deixar l'orientació bonaventuriana dels estudis, repregueren el pensament escotista.

Acabem d'esmentar la valuosa aportació escotista d'Ambròs de Saldes amb la publicació del tractat titulat: *De primatu Domini N. Jesu Christi et causa motiva Incarnationis*, publicat a Barcelona l'any 1902. També cal assenyalar ací que, molt poc temps abans, a la veïna província caputxina de València, els frares caputxins d'Oriola editaren la *Apología y Elogio del V. Doctor Sutil y Mariano P. Juan Duns Escoto*, a càrrec de Querubí de

Carcaixent. L'obra fou prologada pel cèlebre escotista Gabriel Casanova, professor a l'Antonianum de Roma. En les ratlles proemials, l'esmentat pare Casanova, tot seguint la història de la filosofia escolàstica del professor Haureau, hi afirmà que «*la filosofía de Duns Escoto es, sino la más seria, la más original que nos ha transmitido la Edad Media [...] El nombre de Escoto, santificado por unos y maldecido por otros, ha venido atravesando los siglos rodeado de una restauración escolástica bendecida por el Vicario de Cristo [el papa León XIII] al puesto que en justicia le corresponde [...] En la filosofía de Escoto la voluntad obtiene el primado entre las facultades humanas, Santo Tomás da el centro a la inteligencia ¿son por eso antagonistas el uno del otro?*».

Aquesta obra del pare Querubí gaudí d'una gran acollida entre estudiants caputxins de la primera etapa de la restauració, puix que el beat Joan Duns Escot (juntament amb sant Bonaventura), cal esguardar-lo tothora com un dels mestres per excel·lència de l'escola franciscana, atès que reeixí admirablement en l'elaboració d'una nova síntesi del pensament escolàstic medieval d'encuny franciscà, efectuada a la llum de l'amor. És per aquest motiu que el Doctor Subtil situà, tan encertadament, el motiu prioritari de l'Encarnació en l'amor, més que no pas en la necessitat de redempció.

A les Províncies caputxines de Castella i de València, en el període de la restauració, el pes de l'escotisme fou força més notable que a Catalunya, especialment a través de les obres de Querubí de Carcaixent a les quals acabem de referir-nos i, també, a través de la incidència dels estudis escolàstics del framenor de la Unió Lleonina, pare Miquel Oromí († 1974), especialment durant la represa dels estudis filosoficoteològics en els anys de la postguerra. El pare Oromí, de tarannà metafísic, anà evolucionant progressivament des d'un tomisme tradicional a un escotisme orientat a les necessitats i qüestions del món modern. Com a fruit madur de la seva evolució cap a l'escotisme, Miquel Oromí l'any 1960 preparà una modèlica introducció general de les obres de Joan Duns Escot publicades per la BAC.

També d'entre els framenors observants de la Unió Lleonina cal assenyalar la destacada aportació dels escotistes Gabriel Casanova (autor d'un *Cursus philosophicus*) i del pare Mariano Fernández García, autor d'un *Lexicon Scotista*, alhora, editor de les *Disputationes Oxonienses*. Aquest *Lexicon* fou considerat talment el millor instrument per a conèixer adientment l'aportació doctrinal del *Doctor Subtilis*, tant, que en el llunyà 1910 fou definit pel pare Plácido Lemos, des de les pàgines d'*Estudios Franciscanos*, com a «*genio sintético junto a una razón analizadora que no pierde de vista la realidad de las cosas desde una singular altura y estabilidad*».

Intentarem, seguidament, donar un cop d'ull als continguts de les antigues biblioteques dels caputxins de Catalunya per tal de rastrear-ne la presència de les obres d'Escot i dels escotistes.

A propòsit de la presència d'obres escotistes en les biblioteques dels caputxins de Catalunya, cal posar en relleu que és força més rar trobar-hi obres d'inspiració escotista que no pas bonaventuriana i tomista, atesa l'afecció dels frares catalans a sant Bonaventura i, també, per sant Tomàs, el *Doctor Communis*. Amb tot, se'n localitzen algunes de ben significatives com, per exemple, els comentaris del framenor Antoni Barros (ca. 1755) a l'*Ordinatio* de Duns Escot. Hom troba, també, a les biblioteques caputxines de Catalunya alguns exemplars d'encuny escotista endegades per framenors conventuals del segle XVII com els teòlegs Bartomeu Mastro (†1673) i Bonaventura Belluti (†1676), les obres dels quals es trobaven, per exemple, en els convents de Sabadell i d'Arenys de Mar. Dins d'aquest conjunt d'obres filosoficoteològiques d'inspiració escotista, cal incloure el manual de metafísica preparat pel framenor reformat Carles J. de San Floriano (†1781).

Finalment, esmentem que a la biblioteca dels caputxins de Santa Eulàlia de Sarrià hi havia una edició de les *Opera omnia* de Joan Duns Escot, com també hom trobava les obres d'Escot en la biblioteca del convent barceloní de Santa Madrona, tot i la marcada afecció dels caputxins catalans per Sant Bonaventura.

L'APORTACIÓ DELS CAPUTXINS CATALANS ALS ESTUDIS SOBRE ESCOT

L'any 1922, ran de l'èxit extraordinari de la publicació del volum titulat *Estudio crítico de las fuentes históricas de San Francisco y Santa Clara*, on el seu autor, el caputxí Martí de Barcelona, hi aplegà i sistematitzà totes les fonts impreses per a l'estudi de Sant Francesc i Santa Clara (a més d'un utilíssim apèndix de les fonts per a l'estudi de la reforma caputxina), rebria el nomenament de bibliotecari del convent de Sarrià. Al final de l'any 1923, li fou tramitada la seva matriculació a la universitat de Lovaina, on fou destinat per tal de perfeccionar-se en els estudis d'història eclesiàstica al llarg dels cursos de 1924-1926. El pare Martí preparà com a memòria de llicenciatura un reeixit estudi a propòsit del framenor Nicolau Bonet, *Doctor Proficuus* (ca. 1280-1343), a qui tradicionalment, seguint les recerques de Fèlix Torres Amat, hom el feia català, però segurament, segons Martí de Barcelona, devia haver nascut a la població francesa de Tours. Fra Nicolau Bonet fou deixeble directe de Joan Duns Escot a la Universitat de París i fou, alhora, gran comentador escotista de la *Metafísica* d'Aristòtil.

En efecte, el nostre gran escotista, el *Doctor Proficuuus* o, també, *Doctor imaginativus*, fou alumne de Duns Escot els anys 1305-1308. Segurament per aquesta motiu, al llarg de la seva obra escolàstica, Nicolau Bonet es mostrà força formalista. S'ha d'assenyalar també que el *Doctor Proficuuus* fou el primer pensador que marcà la distinció entre metafísica i teodicea (o teologia natural) a través de la seva docència a la Universitat de París. L'any 1493, a la ciutat de Barcelona, li fou estampat el seu tractat de *Metafísica*, que es reedità a Venècia el 1502, quan s'edità també el seu tractat de *Física* i el de *Theologia naturalis*. Hom li ha atribuït al *Doctor Proficuuus* l'obra titulada *Formalitate in via Scoti*, la qual s'imprimí per primera vegada a Venècia l'any 1505.

Quan l'any 1926 Martí de Barcelona tornà de Lovaina, després d'estudiar àmpliament la figura de l'escotista Nicolau Bonet, fou destinat al convent de Sarrià, on féu novament de bibliotecari i de professor. A més, des de l'any 1930 actuà assíduament com a redactor en cap de la revista *Estudis Franciscans*.

A redós del convent dels caputxins de Sarrià, el pare Martí s'anà configurant com a historiador i documentalista. La gran quantitat de notícies bibliogràfiques, la descripció i edició de documents, les monografies d'autors franciscans i l'edició de clàssics catalans, són el millor exponent de la seva extraordinària aportació en el camp de la cultura i historiografia franciscana; una contribució que suscità l'interès, l'estímul i la reconeixença de personalitats en el camp de la història de la teologia i història eclesiàstica, de l'arxivística i del franciscanisme, com la del famós franciscanista Paul Sabatier; la dels eminents eclesiàstics alemanys Heinrich Finke, Johannes Vincke i Martin Grabmann, la del framenor Jean F. Bonnefoy, expert, aquest darrer, en teologia franciscana, com la també del famós teòleg i medievalista carmelità Bartomeu M. Xiberta i, àdhuc, la del lul·lista mallorquí Francesc Sureda Blanes; o també la de l'expert estudis de còdexs medievals August Pelzer, entre moltes altres personalitats del món de la cultura.

El pare Martí de Barcelona impulsà l'estudi dels escolàstics medievals d'inspiració franciscana que visqueren en els antics reialmes de la Corona d'Aragó com, per exemple, sobre fra Pere Tomàs († 1350), deixeble directe d'Escot. A l'impuls del pare Martí de Barcelona es deu la publicació, entre els anys 1923 i 1936, de bona part dels treballs escotistes a *Estudis Franciscans* endegats per eminents escotistes com, per exemple, el documentat estudi sobre la teologia eucarística d'Escot que preparà el professor Hubert Klug o, també, el de Leandre de Sesma, sobre el voluntarisme en la filosofia d'Escot. Hem d'esmentar, en aquest mateix període, la suggeridora aportació del professor de la Universitat d'Estrasburg, Jean Rivière, a la història de la teologia, que fou publicada

l'any 1933 (també a *Estudis Franciscans*) sobre el tema de la Redempció en Escot.

En tots aquests treballs (juntament amb la resta d'estudis escotistes publicats en la primera etapa de la *Revista de Estudios Franciscanos* des de la seva fundació com, per exemple, els de Pere M. Bordoy-Torrents, Vicente de Peralta i els de Francesc de Barbens), en tots ells es defensa l'ortodòxia del pensament d'Escot i, alhora, es posa en relleu la riquesa i l'actualitat del pensament escotista que, com hem dit més amunt, fou precursor d'aspectes de la doctrina del Vaticà II en algunes qüestions que Escot plantejà com, per exemple, la primacia de la llibertat i la necessitat de Crist per il·luminar el misteri de l'home.

Fou força destacable l'aportació del pare Basili de Rubí al estudis d'història de la filosofia i teologia qui, a més d'investigar la història dels caputxins catalans, també compta en la seva extensa bibliografia amb suggeridores contribucions a la història de l'escotisme. M'és particularment plaent d'esmentar en aquestes notes sobre l'escotisme a Catalunya un treball del pare Basili publicat l'any 1956 en la revista *Estudios Franciscanos*, on examina, molt acuradament, la significació de l'Escola Franciscana de Barcelona durant el segle XIV i, alhora, n'estudia els antecedents durant el segle XIII. L'article es centra, bàsicament, en la variada producció teològica immaculista (d'influx escotista i lul·lià) que incidí, molt directament, en l'elaboració i la redacció dels decrets immaculistes promoguts pels monarques de la Corona d'Aragó; decrets que, finalment, culminarien en la definició dogmàtica de la Concepció Immaculada de Maria, en el Concili de Basilea l'any 1429 que, si bé no comptà amb la ratificació o confirmació del papat, sí que contribuí eficaçment en la vertebració i evolució de la doctrina immaculista del període baix medieval.

El pare Basili de Rubí, al llarg d'aquesta recerca que tant enriqué el coneixement de la teologia franciscana, posà en relleu que, durant els segles XIII i XIV, l'Escola Franciscana de Barcelona seguí les línies generals dels grans teòlegs marians, sobretot les directrius de Ramon Llull (1232-1316) i les de Joan Duns Escot (1266-1308). Aquesta teologia s'ha de col·locar en clara i viva connexió amb la impartida pels framenors a la universitat anglesa d'Oxford i, també, a la Sorbona. Tanmateix, cal recordar que, inicialment, tal com ho posà de manifest el pare Basili, a les aules del col·legi de teologia del convent de Sant Francesc dels framenors conventuals de Barcelona, les doctrines immaculistes no hi foren pas introduïdes per Ramon Llull, sinó a través de deixebles directes de Duns Escot. Més encara, Basili de Rubí féu veure a través de la documentació com l'influx lul·lià a l'escola de Barcelona no es va produir sinó fins als segles XIV, XV i XVI, principalment; un influx que es mantingué fins poc abans de l'expulsió

dels framenors conventuals i de la immediata ocupació del convent de Sant Francesc per religiosos procedents de l'observança, que tornaren a l'escotisme.

Els principals introductors de la doctrina immaculista a l'escolasticat dels framenors de Barcelona foren: fra Joan de Quintana (que havia estat uns anys catedràtic a la Sorbona, on tingué per alumne Joan Duns Escot); fra Arnau de Claramunt, que durant uns anys havia ensenyat, amb gran acceptació, també a la Sorbona. També s'introduí la doctrina immaculista a través del mestratge de fra Ponç Carbonell (anomenat *Scotellus* per la seva fidelitat a Escot), amic personal de Peire Joan Oliu i, alhora, organitzador de l'escolasticat de Barcelona, autor de la cèlebre *Postilla* sobre la Bíblia. El beat Ramon Llull es formà, doncs, en l'ambient acadèmic d'aquests mestres suara esmentats, de tal manera que la seva incidència immaculista a l'escola franciscana de Barcelona és, òbviament, posterior, tal com ho assenyalà Basili de Rubí, qui esmenta, també, que durant el segle XIV i XV en el col·legi de teologia dels framenors conventuals de Barcelona hi ensenyaren alguns deixebles força significats del beat Joan Duns Escot com, per exemple, fra Joan de Marbres (l'escotista d'incidència més marcada en el segle XV), fra Antoni Andreu i, sobretot, fra Pere Oriol (†1322), el *Doctor Elegans*, deixeble directe d'Escot i autor del primer tractat sistemàtic de teologia immaculista. Al llarg d'aquesta interessantíssima recerca sobre l'escola franciscana de Barcelona, el pare Basili de Rubí esmenta, també, la remarcable aportació de fra Joan Bassols (†1333), de fra Pere Tomàs (†1350) i de fra Guillem Rubió, aquest darrer un inquiet deixeble d'Escot que participà molt activament en controvèrsies medievals sobre cristologia.

A TALL DE CONCLUSIÓ

A propòsit de l'actualitat i vigència de moltes de les posicions escotistes, s'han de tenir ben presents, tothora, els estudis sobre Escot i la filosofia medieval del framenor Carles Balic (†1977) i del caputxí Camil Bérubé (traspasat el 2007). A tall de conclusió d'aquestes notes històriques sobre l'escotisme a Catalunya, em sembla particularment escaient d'acabar tot invitant a assumir allò que l'any 1961, en clima preconiliar, escriví el framenor català Miquel Oromí: «*No avergonzarnos del estudio de las doctrinas del Doctor Sutil, como si se tratara de algo ya caído en desuso, sino que debemos estudiarlo convencidos de que salimos al paso de las ansias y aspiraciones de la filosofía de última hora.*»

En efecte, el *doctor subtilis et mariani* ha llegat a l'Església un tarannà

teològic que és engrescador i modèlic, puix que situat Escot en ambients de forta ebullició intel·lectual, elaborà reeixidament el seu ideal d'una teologia concebuda com a ciència. Des de la fe profunda, Escot recercà especulativament en la intel·ligència, tot maldant per enfortir la fe per mitjà de la raó, però com a bon fill de sant Francesc, defensà sempre el primat de l'amor per damunt dels poders terrenals, àdhuc per damunt de tota especulació o raó humana, bo i orientant totes les dimensions de l'existència vers la finalitat prioritària de l'amor a Déu.

Tant de bo que, en aquesta commemoració del VII centenari del traspàs de Duns Escot que acabem de celebrar, la lectura interioritzada de les seves obres teològiques ens sigui nodriment per a la vida interior, bo i recordant que Joan Duns Escot alimentava la seva vida espiritual amb teologia i, a la vegada, amb la seva vida i experiència espiritual consolidava i, de retop, donava fermesa a tota la seva producció teològica, que és un bell i «subtil» fruit de la seva íntima comunió amb Déu.

JORNADES SOBRE LA SETMANA TRÀGICA (1909)
BIBLIOTECA BALMES
CONSELL SUPERIOR D'INVESTIGACIONS CIENTÍFIQUES
FACULTAT DE TEOLOGIA DE CATALUNYA
(5, 6 i 7 de maig 2009)

La Biblioteca Balmes, a través d'una comissió organitzadora avalada per un comitè científic, ha convocat un congrés històric sobre el ressò dels fets de la Setmana Tràgica en la història de Catalunya en l'escaïença del primer centenari dels esdeveniments. La finalitat de les jornades o congrés és donar l'oportuna divulgació a aquest remarcable episodi de la nostra història, i que tantes conseqüències tingué en la vida parlamentària, en el moviment obrer i en l'educació. Totes les aportacions previstes en les Jornades (reports i comunicacions), seran publicades en el volum 83 (2010) d'*Analecta Sacra Tarraconensia*.

Oferim a continuació i de manera provisional els títols dels reports i els noms, ja confirmats, dels conferenciantes.

*Dimarts, 5 de maig
matí*

SESSIÓ INAUGURAL

- Obertura del Congrés a càrrec de monsenyor Lluís Martínez Sistach, cardenal-arquebisbe de Barcelona.
- Conferència inaugural: Joan B. Culla i Clarà

I. EL CONTEXT

*Dimarts, 5 de maig
tarda*

- Context polític: Cristóbal Robles, *¿Acabó la Semana Trágica con Maura? Algunas claves políticas de su Gobierno largo.*
- Context social: Nazario González, *Los movimientos sociales en España y Cataluña en el entorno de la Semana Trágica.*
- Context eclesial: Valentí Serra de Manresa, *L'Església a Catalunya en temps de la Setmana Tràgica.*

II. L'IMPACTE

*Dimecres, 6 de maig
matí*

- L'impacte: José Andrés Gallego, *El impacto.*
- La maçoneria: Pedro Álvarez, *La masonería en la vida, obra y proceso de mitificación de Francisco Ferrer y Guardia.*
- La premsa: Josep M. Figueres, *La Setmana Tràgica als mitjans de comunicació. Política i periodisme en la projecció dels esdeveniments de Barcelona.*

*Dimecres, 6 de maig
tarda*

- Projecció de les principals seqüències de la pel·lícula *La ciutat cremada (del desastre de Cuba a la Setmana Tràgica)*, realitzada per Antoni Ribas.
- Selecció, presentació i col·loqui a cura de Josep M. Caparrós Lera.
- Saló de la residència d'investigadors del C.S.I.C. (Hospital, 64).

III. EL RESSÒ INTERNACIONAL

*Dijous, 7 de maig
matí*

- La repercussió internacional: Fernando García Sanz.

SESSIÓ CONCLUSIVA

– Ramon Corts i Blay, *La Setmana Tràgica en l'Arxiu Secret Vaticà*.

Clausura del Congrés a càrrec de monsenyor Sergio Pagano, prefecte de l'Arxiu Secret Vaticà.

RELACIÓ DE LES COMUNICACIONS ENCARREGADES

– Josep M. Benítez, *La Setmana Tràgica i les comunitats de la Companyia de Jesús*.

– Joan Florensa, *L'impacte dels fets de la Setmana Tràgica en les comunitats escolàpies*.

– Sergio Barredo, *Els framenors conventuals de Granollers i la Setmana Tràgica*.

– Ramon Alberdi, *Els salesians i salesianes davant la Setmana Tràgica*.

– Josep M. Blanquet, *Els Fills de la Sagrada Família i la Setmana Tràgica*.

– Ernest Zaragoza, *La Setmana Tràgica a Sant Feliu de Guíxols i comarques gironines*.

– Josep M. Gasol, *Els fets de la Setmana Tràgica a la ciutat de Manresa*.

– Mariano Santamaría, *Els germans maristes i la Setmana Tràgica*.

– Consol Muñoz, *Les Franciscanes Missioneres de la Immaculada Concepció del Poble Nou i del Poble Sec davant la Setmana Tràgica*.

– Concepció Ibáñez, *L'impacte dels fets de la Setmana Tràgica en les Germanetes de l'Assumpció*.

Els autors de les comunicacions que desitgin inscriure's en les jornades caldrà que presentin un resum de 30 línies a la secretaria del congrés abans del 25 d'abril de 2009:

carrer Duran i Bas, 9 – e.mail biblioteca@balmesiana.org

En el termini de quinze dies el comitè científic en comunicarà l'admissió, o no.

Atès que totes les comunicacions acceptades seran publicades, el secretari-relator del congrés presentarà una síntesi de les comunicacions al final de cada sessió.